

La Constitució³ espanyola: les raons del no

dissabte, 06 desembre de 2008

Text de l'any 1978, d'Humbert Roma i Joan Anton Sánchez Carreté.

Malgrat no tractar-se d'un enfocament plenament independentista i per tant, d'acord amb els plantejaments de l'organització, el reproduïm perquè conté prou elements d'interès.

1. Què és una constitució

L'aprovació d'una nova Constitució en un Estat capitalista és un element clau de la culminació d'un canvi en les formes de dominació de classe, produït per la impossibilitat, per part de la classe dominant, de mantenir el poder amb les velles formes. La Constitució és la llei que fonamenta les altres lleis, que es desenvolupa en normatives complementàries, el conjunt de les quals delimita jurídicament la vida política de l'Estat.

En el cas de l'Estat espanyol, la Constitució serà expressió jurídica d'aquest nou model d'Estat capitalista, del qual la burgesia ha necessitat dotar-se perquè el franquisme ja no li servia per a mantenir amb garanties la seva dominació.

Un text constitucional, per tant, no és bàsicament ni decisivament el resultat de l'equilibri de les forces parlamentàries, sinó que és fonamentalment el resultat d'un nou equilibri de forces entre les classes dominants i les classes dominades i entre les nacions de l'Estat, com a resultat d'una confrontació d'interessos oposats.

El text constitucional respon a les necessitats d'organització de l'Estat que té la classe dominant per fer front a la profunda crisi no solament econòmica sinó global de la societat capitalista i a l'augment previsible de la lluita de masses anticapitalista. En aquest període històric de crisi del model de desenvolupament capitalista, és també expressió jurídica de les necessitats d'acumulació del capital.

L'objectiu de la classe dominant en aquesta confrontació és limitar al màxim les llibertats de les classes dominades, deixar el més ampli marge a l'arbitrarietat del poder, i posar els més grans obstacles a possibles mesures de transformació econòmica i social. És a dir, reforçar i consolidar el seu Estat. Cedint solament allò que és imprescindible, per tal de mantenir el poder.

Per a les classes dominades, en canvi, es tracta de garantir les llibertats fonamentals, posar els màxims límits a l'arbitrarietat del poder i limitar al màxim els possibles obstacles jurídics que podrien impedir en un moment polític favorable l'adopció de mesures de la formació econòmica i social. En definitiva, debilitar al màxim l'Estat burgès.

Una Constitució pot ser fruit o no d'un pacte polític entre els representants de la classe dominant i les oprimides, però sempre serà una Constitució de classe, perquè en això, com en tot el que fa referència a la vida política, no hi ha neutralitat possible. El que caracteritza la Constitució que se'ns presenta a aprovació no és tant que sigui pactada o no, sinó que ha estat la classe dominant la que ha dirigit i controlat aquest procés de canvi, i ha imposat per tant les condicions fonamentals d'aquest pacte, davant la renúncia per part de l'esquerra a defensar i mantenir una posició de classe en el curs d'aquest procés.

A la vegada, la Constitució aconsegueix una funció ideològica. Mitjançant els principis jurídics constitucionals formals de la sobirania popular i de la igualtat de tots davant la llei, en un Estat capitalista, la burgesia dominant pretén presentar aquest Estat com a universal, com un Estat de tots. Així, eleva l'Estat a la categoria del que anomena «Estat social i democràtic de dret», i qualifica la seva funció repressiva, com a «garantia de l'ordre constitucional».

El caràcter de classe de l'Estat, en aquestes condicions, es fa menys evident no tan sols per la complexa articulació de la societat en institucions i poders diversos, sinó fonamentalment per la integració de les organitzacions de la classe obrera i altres classes oprimides (partits, sindicats...) en l'Estat. La societat capitalista avançada permet presentar la realitat social com a «interès comú», del qual participen i el qual estan obligats a defensar tots els sectors socials tant burgesos com populars. Aquest suposat «interès comú» és el que a nivell constitucional es concreta en el principi de la «sobirania popular», i a nivell d'eslògan polític en el que s'anomena «defensa de la democràcia».

La universalitat de l'Estat burgès, però, és una universalitat merament formal no solament perquè deixa intacta una realitat social opressora que buida de contingut el mateix principi de la sobirania popular, sinó perquè aquest mateix Estat és la principal garantia de pervivència d'aquesta realitat social opressora. En la pràctica real s'estableix una profunda contradicció entre aquest principi constitucional de la plena sobirania popular i el principi de garantia de la propietat capitalista, fonament de la dominació burgesa.

En aquestes condicions, la Constitució -convertida en la «Constitució de tots», «ni capitalista ni socialista, sinó neutral»-

esdevé un instrument molt eficaç a nivell ideològic per a organitzar el consens de les classes oprimides entorn a la defensa de l'Estat burgès i les anomenades, «institucions democràtiques».

El projecte de Constitució aprovat pel Congrés de Diputats de l'Estat espanyol és presentat ara, pels partits participants del pacte constitucional, precisament com una «Constitució de tots». Álvarez Miranda, president del Congrés i membre d'UCD, va dir en el discurs de cloenda dels debats constitucionals: «Es una Constitución de todos. Ninguna ideología se ha impuesto a las demás.» I afegí: «Nadie podrá levantarse ilícitamente contra una Constitución que defiende los derechos humanos, entrega la soberanía al pueblo, respeta y acoge a las minorías y asegura las reglas de convivencia de la comunidad dentro del marco del mutuo respeto. Igualmente nadie podrá afirmar que el Estado utilice la violencia como medio de defensa de intereses que no son de todos. El Estado tendrá como misión velar por que se respete esta Constitución, precisamente porque, respetarla es asegurar la convivencia.» [1]

Per tant, segons Álvarez Miranda, representant del partit del govern, un partit que representa directament els interessos de la burgesia i el gran capital, la Constitució recull i defensa els interessos de totes les classes socials, tant els de la dominant com els de les oprimides. En conseqüència, qui atempti contra aquesta Constitució no ho fa contra el poder de la classe burgesa dominant sinó contra tota la societat i, per tant, la violència de l'Estat es legitima en base a la defensa d'uns interessos que són «de tots».

Aquesta mateixa anàlisi, plenament coherent en boca d'un representant de la burgesia, pot sorprendre quan és feta per representants de partits d'esquerra, que es caracteritzen com a partits de classe, que es reclamen del marxisme i el socialisme. Les paraules, però, de dirigents del PCE-PSUC i del PSC-PSOE en parlar d'aquesta Constitució no són tan allunyades de les formulades pels homes d'UCD. Santiago Carrillo; secretari general del PCE, configura, per exemple, l'Estat que sorgeix d'aquesta Constitució no com un Estat de classe sinó com «un Estado en el que todos los españoles, en el que todos los pueblos de España, puedan vivir hermanados y en paz» [2] I Felipe González, secretari general del PSOE, expressà «ese deseo apasionado y sincero de que nuestro pueblo apoye y defienda este texto constitucional, que no es el nuestro indudablemente, como no es el de ningún partido, pero es lo bastante propio para la ideología de los socialistas, para que lo defendamos con entusiasmo, para que reclamemos de todos los ciudadanos que lo defiendan con ardor». [3]

Deixant, doncs, ben clars quins són els fonaments i quin és l'objectiu d'una Constitució en, un Estat capitalista, cal afegir també que això no vol dir que, des d'un punt de vista de classe i nacional, ens sigui indiferent el resultat de la batalla constitucional. Ben al contrari. Encara que es tracti de l'estructuració de l'Estat capitalista, als treballadors i al poble de les nacions que hi són integrades no els és indiferent com es configurarà aquest Estat. És necessari el debat sobre els aspectes fonamentals de la crítica marxista de l'Estat burgès -que hem recollit en els paràgrafs anteriors i que no poden ser deixats de banda a l'hora d'una anàlisi de classe i nacional del procés constitucional-, però de cap manera no es pot menysprear l'anàlisi de la problemàtica constitucional concreta. Perquè, encara que una Constitució no vagi més enllà dels límits de l'economia capitalista, pot deixar un marge més o menys ample per a l'organització i l'exercici dels drets dels treballadors i les nacions, pot obstaculitzar decididament o facilitar la possibilitat d'avançar en la via cap al socialisme i l'alliberament nacional. I això no ens és indiferent.

No ens és indiferent, en conseqüència, el reconeixement i la garantia de les llibertats fonamentals, la forma d'organització de l'Estat, el reconeixement del seu caràcter plurinacional i del dret a l'autodeterminació i l'autogovern de les nacions, la possibilitat d'avançar transformacions econòmiques i socials en la perspectiva del socialisme, etc. Fins i tot a l'esquerra li interessa la màxima claredat en els mecanismes constitucionals.

En definitiva, també en la configuració d'una constitució capitalista, és decisiu com aborden la classe treballadora i les classes oprimides la batalla constitucional. L'actitud de les seves organitzacions i els seus representants polítics al llarg d'aquesta batalla és transcendental perquè la conseqüència sigui un text constitucional favorable als seus interessos o una Constitució restrictiva i limitativa dels drets democràtics i nacionals.

1.1 Política de classe o política de consens

La crisi del règim franquista va ser fruit fonamentalment de la lluita del moviment obrer i popular, i de la lluita de les nacions oprimides per l'Estat espanyol, en ascens. Els efectes de la greu crisi econòmica van ser també un altre factor decisiu en el desenvolupament de la crisi d'aquell model polític de dominació.

Des de la mort del dictador Franco, però, un fantasma ha recorregut els diversos indrets de l'Estat: el fantasma de la desestabilització. La idea propugnada de la possibilitat de reinstauració d'un nou règim totalitari ha estat omnipresent en la lluita política i social. El fantasma de la desestabilització, hàbilment utilitzat per l'oligarquia i arguït tant des del govern com des de l'esquerra reformista, ha portat a l'acceptació per part d'aquesta última de l'anomenada política de consens i ha suposat una continuada forma de xantatge al poble treballador. L'esquerra reformista ha abandonat pràcticament -en aquest període inestable de transició- la política de masses, i ha renunciat a dur a terme una política autònoma de classe malgrat la seva majoritària influència entre treballadors. El procés de canvi polític, era conseqüència, ha estat i continua essent dirigit per l'oligarquia, que ha mantingut intacte en tot moment no tan

sols el seu poder social sinó també el seu poder polític, el seu Estat. Els ajuntaments, l'Administració de l'Estat, l'aparell repressiu i l'empresa pública, continuen pràcticament a les mateixes mans que sota el franquisme, romanen intactes.

Mentre l'esquerra reformista s'ha lliurat amb entusiasme a la política de consens, abandonant els plantejaments de trencament democràtic i acceptant la via de la reforma pactada, que va deixar intactes els principals aparells d'Estat del franquisme, la dreta encapçalada per UCD ha esmerçat els seus esforços en construir un nou model polític d'Estat, cedint únicament allò que li era imprescindible per tal de continuar mantenint el poder. El franquisme continuà impregnant tot aquest període. Els resultats de les eleccions del 15 de juny de 1977, malgrat els seus importants condicionaments antidemocràtics, en donar una àmplia majoria a les forces d'esquerra, sobretot a les zones amb més consciència de classe i nacional, posaren de manifest la profunda voluntat de canvi, polític i social existent entre els treballadors i els sectors populars: Aquesta voluntat de canvi es posà també en evidència a les importants manifestacions de masses que es produïren després de les eleccions, especialment a Catalunya en ocasió de la Diada Nacional de l'Onze de Setembre de 1977.

Tots aquests aspectes, que demostren la profunda voluntat democràtica, progressista i nacional dels treballadors -malgrat els quaranta anys de confusió creada per la dictadura franquista, permetien abordar amb decisió, amb esperit d'ofensiva, la important batalla política de la Constitució: fonamentant-la en una política de masses, en el protagonisme popular que havia estat el factor fonamental de la crisi del franquisme, en la unitat de les forces d'esquerra, en la consolidació orgànica de la unitat sindical; en la defensa decidida del dret a la l'autodeterminació de les nacions; és a dir, en una política ofensiva que escometés la batalla constitucional des d'una perspectiva de classe i nacional.

Després de les eleccions generals del 15 de juny, però, l'activitat política va continuar essent portada a terme al marge dels treballadors i fins i tot del mateix parlament; aquesta marginació s'accentuà fins a esdevenir una pràctica política habitual. L'elaboració i l'aprovació dels Pactes de la Moncloa -decisius en aquest procés de marginació i desarmament ideològic de la classe treballadora- fou el primer fruit important del que es qualificà com a «política de consens».

Quant a la Constitució, aquest procés s'ha caracteritzat pel silenci mantingut per la ponència que preparà l'avantprojecte sobre el seu treball, fins que es va produir una filtració. El debat públic en el Congrés de Diputats -tant en la Comissió com en el Ple- ha estat pràcticament inexistent, traslladant-se l'autèntic debat i la negociació del text a reunions secretes entre les forces majoritàries de dreta i esquerra, al marge del Parlament. El text constitucional que ara hom pretén plantejar globalment a l'aprovació del poble ha estat elaborat mitjançant aquesta política de consens i és el resultat d'un pacte entre la dreta i l'esquerra.

L'esquerra reformista -l'única majoritàriament present al Parlament espanyol- ha participat del consens constitucional amb una especial voluntat de compromís amb UCD, que ha esdevingut l'eix de la seva activitat política en aquest procés constituent. Aquesta actitud ha estat justificada per aquests partits d'esquerra en la suposada necessitat d'afrontar l'alternativa de consolidar la democràcia o bé retornar a l'autoritarisme de l'època franquista.

Quines han estat, però, les conseqüències d'aquesta política? La política de consens ha representat per a l'esquerra la renúncia a plantejar el procés constitucional com una batalla política de classe; la renúncia a la mobilització de masses en defensa d'uns objectius constitucionals propis; la renúncia al debat públic, fins i tot en l'interior dels mateixos partits d'esquerra que s'anomenen partits de masses. En canvi, s'ha realitzat i es continua realitzant una intensa propaganda entre els treballadors sobre el suposat «interès comú» entre la classe obrera i l'oligarquia, entre dreta i esquerra, entorn al que es qualifica com a «defensa i consolidació de la democràcia». L'objectiu d'aquesta campanya de propaganda -i no de debat- no és cap més altre sinó crear falses il·lusions entre els treballadors assegurant-los que unes fórmules constitucionals i jurídiques, per elles mateixes, asseguruen la liquidació del franquisme i l'establiment definitiu d'un règim democràtic.

De la seva banda, mentrestant, la burgesia representada per UCD i AP -i a Catalunya també per CDC- ha utilitzat tots els seus recursos per tal d'assegurar les màximes garanties per als seus interessos de classe en el text constitucional, introduint-hi fins i tot aspectes insòlits en una Constitució capitalista com és la definició del sistema econòmic (economia de mercat) o la garantia del dret al lock out patronal. La burgesia, al llarg d'aquest procés no ha renunciat a una política ofensiva, que li garantis de mantenir la seva iniciativa: mobilitzacions i concentracions massives de la patronal, mobilitzacions en favor de l'ensenyament privat, intervenció de la jerarquia catòlica en el procés constitucional, etc. Fins i tot en els moments decisius d'aquest procés -com en la polèmica amb el Partit Nacionalista Basc sobre el restabliment dels drets forals a Euzkadi- ha estat present l'amenaça d'allò que s'anomena «poders fàctics».

En conseqüència, en el curs del procés constituent la correlació de forces s'ha decantat cada vegada més cap a la dreta. La política de consens assumida per l'esquerra reformista ha significat la pràctica inexistència d'uns plantejaments de classe i nacionals en el debat del Congrés de Diputats, amb l'excepció del diputat d'Euzkadiko Ezkerra, Francisco Letamendia (i des d'un punt de vista no revolucionari, les posicions democràtiques radicals i nacionalistes conseqüents del diputat d'ERC Heribert Barrera).

Això ha creat un buit, una sensació de desencant, confusió i inseguretat, que ha fet que molts sectors socials que varen

votar als partits d'esquerra se sentin avui sense representació política autèntica. «No és el meu enemic qui mereix el càstig més gran -comentava fa ara més d'un segle, en una ocasió similar, Ferdinand Lassalle-, sinó qui, anomenant-se el meu representant i tenint com a missió defensar els meus drets, els ven i els traeix.» [4] Aquesta situació de desorientació política i d'indiferència creixent que s'evidencia actualment no porta sinó a un enfortiment encara més gran de la dreta. Així, una batalla tan transcendental com aquesta, que hagués hagut de suposar un pas endavant important per a les forces de l'esquerra, esdevé en realitat —com a fruit d'una política a la defensiva, fonamentada en el pacte i el compromís— un pas més en el seu afebliment i una victòria de la dreta que surt notablement afavorida d'aquest període de transitorietat.

L'elaboració del projecte de Constitució ha evidenciat, d'altra banda, el caràcter fictici i formalista del principi jurídic constitucional de la sobirania popular. La Constitució és en realitat fruit d'un pacte, mitjançant el govern Suárez, amb el poder preexistent, l'aparell burocràtic-militar de l'Estat capitalista espanyol, mantingut intacte en el procés de canvi polític. La intervenció implícita d'aquest poder ha estat evident, condicionant entre d'altres qüestions la permanència inqüestionable de la Monarquia instaurada pel general Franco com a forma de govern, i la unitat de la «nación española». (Tan decisiva és la presència d'aquest poder en aquest període de canvi polític que ni tan sols s'ha qüestionat que l'amnistia no hagi beneficiat amb plenitud aquells militars de la Unión Militar Democrática expulsats de l'exèrcit per les seves activitats democràtiques sota el franquisme i encara no readmesos. L'empresonament i la condemna d'Els Joglars, mantinguts durant tot el procés constituent, n'és una altra prova.)

Santiago Carrillo ho reconegué públicament en el seu discurs d'aprovació del projecte constitucional al Congrés de Diputats, quan va dir: «Hemos actuado con responsabilidad porque conocemos los factores en que nos movemos y porque fuera de aquí hay factores difíciles de controlar desde el parlamento.» [5]

¿On queda, doncs, el principi de la sobirania popular si els diputats, representants legals del poble, no han actuat amb plena llibertat? Santiago Carrillo reconeix -i fonamenta en això la seva acceptació d'un determinat text constitucional- que hi ha «factores» (en realitat, aparells d'Estat) difícils de controlar pel Parlament, que és teòricament l'òrgan representatiu i fonamental del poder polític en una democràcia representativa.

1.2 Sobirania nacional o reestructuració de l'estat centralista

En l'actual procés constituent de l'Estat espanyol, no ha existit una autèntica política de defensa de la nostra sobirania nacional per part dels partits parlamentaris catalans, amb excepció del diputat d'ERC Heribert Barrera. Ni els partits d'esquerra ni el partit burgès que es defineix com a nacionalista (CDC) han defensat amb claredat la sobirania nacional de Catalunya i els nostres drets nacionals.

Perquè el que s'anomena «problema nacional» no és un problema de reestructuració de l'Estat espanyol, com pretén dir Jordi Solé Tura (PCE-PSUC) quan manifesta: «No se trata de resolver únicamente el problema de las nacionalidades históricas sino de rehacer todo el sistema estatal sobre la base de la descentralización y el autogobierno.» [6] Sinó que es tracta d'un problema de reconeixement de la plena sobirania nacional, com defensà Heribert Barrera al Congrés: «Sobirania vol dir dret a l'autodeterminació.» [7]

Per això, respecte al fet nacional, hi ha una línia divisòria entre els qui defensen el concepte de sobirania com a dret a l'exercici de l'autodeterminació, és a dir, el dret de les nacions a la lliure separació i a la formació del propi Estat, el dret a decidir lliurement si romanen unides a altres nacions o no i la forma estatal que, en aquell cas, tindria la unió, i els qui es plantegen únicament la reestructuració de l'Estat centralista únic, en base a la descentralització i l'autonomia com a mitjà per a fer més eficaç l'Estat capitalista modern i pal·liar en qualsevol cas la resistència del poble de les diverses nacions de l'Estat en lluita per la seva sobirania. Aquesta segona posició, contrària explícitament o implícita al reconeixement del ple dret a la sobirania nacional, correspon a aquelles forces que, per una o altra raó, volen un Estat fort i eficaç i conceben la descentralització i l'autonomia com una forma precisament de reforçar i enfortir aquest Estat. Per això, s'oposen consegüentment a la constitucionalització del dret de les nacions de l'Estat a l'autodeterminació, perquè representa una amenaça per a la mateixa permanència de l'Estat.

Per a aquestes forces, el reconeixement de les autonomies a la Constitució no deixa d'ésser una forma de regionalització de l'Estat, una possibilitat de descentralització administrativa que faci més eficaç el propi Estat, buidant així de contingut la reivindicació de l'alliberament nacional. Per això, la inclusió del terme «nacionalitats» al projecte constitucional-incorporat en la política de consens, a canvi de l'explícita declaració de la «nació espanyola» com a «pàtria comuna i indivisible», on resideix la «sobirania nacional»- no és sinó una cortina de fum que permet amagar totes les concessions fetes a l'hora de la defensa dels drets nacionals. És significatiu com pel que fa al capítol de les autonomies, va ser impossible aconseguir dels partits parlamentaris catalans una actitud unitària ni que fos per a defensar les màximes competències per a les institucions autonòmiques i una política comuna al Congrés de Diputats. Cada partit va preferir fer la seva pròpia política, en defensa dels seus propis interessos per tal que res no el lligués si no eren els seus compromisos partidistes, tant amb altres partits estatals als quals estan estretament junyits com amb el partit del govern central. No hi va haver una política unitària catalana que al Congrés de Diputats mantingués, en el curs del debat constitucional, la trajectòria unitària de

l'Assemblea de Catalunya i els seus principis.

En canvi, després, quan s'arribà al Senat -una vegada culminat el pacte sobre un text constitucional que retalla notablement el dret a l'autogovern i les competències dels organismes autonòmics, nega el dret a l'autodeterminació i consagra la «unitat de la nació espanyola» i l'Estat centralista- els partits parlamentaris majoritaris al Principat (PSOE- PSC, PSUC i CDC) han fet crides demagògiques a la unitat dels senadors de l'Entesa dels Catalans en la defensa del text pactat al Congrés. Fins arribar, en aquesta demagògica actitud, en demanar la unitat per a la defensa del que han pactat els altres, a excloure de l'Entesa els senadors Lluís Maria Xirinacs (independent) i Rossend Audet (ERC), que es proposaven la defensa decidida dels nostres drets nacionals.

En definitiva, la renúncia dels partits de l'esquerra reformista a la defensa decidida de la sobirania nacional en el curs del debat constituent no és sinó una altra prova de la seva renúncia a abordar aquesta batalla des d'una actitud de classe. Perquè solament des d'una autèntica política de classe, des d'uns plantejaments estratègics de ruptura revolucionària amb l'Estat capitalista, que es proposin el seu afebliment i la seva destrucció, i no la seva consolidació i el seu reforçament com vol el reformisme, es pot abordar la lluita per l'alliberament nacional i portar-la fins a les darreres conseqüències. Perquè, de fet, l'origen de l'opressió nacional és el mateix que el de l'opressió de classe i és el mateix Estat opressor el que cal destruir per aconseguir l'alliberament de classe i nacional.

1.3 El procés constituent una batalla de classe

A l'Estat espanyol no s'ha produït una situació de ruptura revolucionària i és evident que la batalla constitucional es produeix entorn a una estructura d'Estat burgès. No es planteja si lluitem per una constitució socialista o capitalista en aquest moment històric concret, perquè això seria un plantejament no lligat a la realitat actual. Aconseguir una constitució socialista no és sinó una conseqüència d'un procés revolucionari previ, sense el qual aquella no és possible o esdevindria paper mullat.

És clar, doncs, que en aquestes condicions el dilema és un altre. El que avui sens planteja en aquesta batalla constitucional és si la burgesia i el seu Estat en sortiran debilitats o enfortits, o bé si en sortiran enfortides o debilitades la classe obrera i les classes dominades. Perquè no és el mateix per a la classe obrera lluitar pel socialisme sota un Estat burgès feble que sota un de fort.

L'objectiu d'una autèntica política de classe en el curs de la batalla constitucional ha d'ésser, doncs, plantejar-la de manera que l'Estat en surti més dèbil i inestable, a la vegada que el moviment polític de masses dels obrers i els sectors oprimits en surtin enfortits tant ideològicament com organitzativament, i havent-se dotat fins i tot en aquest procés d'altres formes de participació política a més de les tradicionals.

Per a portar a terme aquesta batalla en aquestes condicions, caldria que l'esquerra hagués concretat aquests objectius en un programa constitucional propi, que hauria d'inclòs, entre d'altres, aquests punts fonamentals:

- La defensa de la forma de govern republicana, perquè és la que dona més garanties de control democràtic dels aparells de l'Estat.
- La configuració de les Forces Armades com un estament més de funcionaris de l'Estat, sotmès al Parlament i al control democràtic, amb el reconeixement de plenes llibertats polítiques i sindicals al seu si, acabant així amb el fictici apoliticisme i «neutralitat» dels seus membres, que solament fa que aïllar-los socialment i afavorir la seva supeditació a les concepcions ideològiques de les classes dominants.
- Establiment d'un règim parlamentari que no limiti el poder del Parlament en benefici del Govern. Un sistema representatiu estrictament proporcional, amb un Parlament ampli i un sistema electoral adequat que no privi sinó que afavoreixi la presència parlamentària dels partits de l'esquerra.
- Reconeixement de la realitat plurinacional de l'Estat espanyol, del dret de les nacions a l'autodeterminació, i d'àmplies competències d'autogovern a partir del principi del reconeixement de la sobirania nacional. Oficialitat de les llengües nacionals.
- Oposició a la inclusió en la Constitució de principis com el de l'economia de mercat, que són destinats a constitucionalitzar el sistema econòmic capitalista i a impedir les possibilitats de profundes transformacions per part de possibles governs d'esquerra.
- Reconeixement sense restriccions de les llibertats per als treballadors, especialment el dret de sindicació i vaga.
- Reconeixement efectiu dels drets de la dona i la joventut. Assegurant i defensant el programa feminista, i garantint l'accés de la dona i la joventut al treball i la vida política.
- Reconeixement d'altres formes polítiques de participació i d'organització a més a més de les tradicionals (govern, parlament, partits polítics, sindicats). Facilitant al màxim la participació directa dels treballadors i els ciutadans en general al debat i la presa de decisions polítiques.
- Reconeixement de formes d'intervenció i control dels treballadors en les empreses, tant privades com públiques. Desenvolupament i garanties eficaces dels drets socials col·lectius.

Per a la defensa eficaç d'aquests objectius calia, a més, per part de l'esquerra, acomplir un conjunt de condicions a l'hora d'abordar la batalla electoral. La primera i més important era un plantejament clar del que aquesta suposava. És a dir, deixar ben clar que per a la classe obrera aquesta és una batalla entorn a una constitució burgesa. Per tant, que no és

possible de fer-se falses il·lusions: l'Estat pot sortir enfortit o debilitat -i el nostre objectiu és que surti debilitat-, però continua essent un Estat burgès. No és, en cap cas, un estat «neutral», ni és l'«Estat de tots». Continua essent, encara que sigui, debilitat, l'Estat de la burgesia, i per tant no és aquesta la batalla final per al seu enderrocament. Res del que s'aconsegueixi no quedarà garantit després d'aquesta batalla, perquè l'origen del poder de la burgesia no li ve donat pel que digui un text constitucional sinó pel lloc dominant que ocupa en les relacions de producció, en el conjunt de la realitat social.

Deixant ben clar això, l'esquerra hauria d'haver abordat aquesta batalla facilitant un ampli debat públic entre els treballadors i els sectors oprimits sobre els objectius a aconseguir, i endegant una àmplia mobilització de masses entorn a cadascun d'aquests objectius constitucionals.

L'esquerra reformista no solament no ha plantejat uns objectius propis des d'una posició de classe en la batalla constitucional, sinó que ha renunciat també tant al debat públic entorn a la Constitució com a la mobilització de les masses.

La batalla constitucional, a més, no té perquè concloure necessàriament amb un pacte si el text resultant no respon a les aspiracions i els interessos de la classe obrera i els sectors marginats. I en aquest cas, el vot negatiu és la forma més coherent i responsable de manifestar el desacord. Descartar el vot negatiu al conjunt del text constitucional pràcticament des de l'inici del procés constituent, per part de l'esquerra, no deixa de ser una arma més a les de mans de la burgesia a l'hora de tenir les mans lliures en el curs d'aquest procés.

D'altra banda, en el cas de no aconseguir l'esquerra els seus objectius constitucionals de forma substancial, la reforma de la Constitució ha de formar part de properes batalles polítiques, perquè la Constitució no és eterna ni sagrada, i té un caràcter contingent.

Per tant, el text constitucional que ara es presenta a referèndum no és quelcom que estigués predeterminat per una teòrica relació de forces inamovible i permanent durant tot el procés constitucional. Al contrari, el text definitiu és el resultat de tota una batalla política que es produeix en el procés de crisi i canvi del règim franquista a un altre model polític de dominació. Es tracta d'un procés dominat per la transitorietat i la inestabilitat, en el qual, encara que la seva direcció hagi estat en tot moment en mans de l'oligarquia, les forces d'esquerra no tenien perquè haver abandonat la batalla renunciant a plantejar-la des de les pròpies posicions de classe.

Per això, quan s'ha renunciat des d'un principi durant la batalla constitucional la defensa d'uns objectius, el debat públic i la mobilització de masses, argumentar ara com ho fa Solé Tura que aquesta «és la millor Constitució que es podia fer» [8] no és sinó una manipulació de l'opinió pública. Perquè davant del text del projecte de Constitució és més lògic preguntar-se, com fa Eduardo Alvarez Cruz: «...Si no se ha cedido demasiado, si no se ha transigido más de lo necesario y conveniente, si no va a proponerse al pueblo una Constitución que no responde a sus verdaderos deseos ni se ajusta a las exigencias de la hora presente.» [9]

1. 4 La consolidació de l'estat capitalista espanyol

La política de consens haurà servit, en definitiva, per a consolidar l'Estat capitalista espanyol, adaptant el nou model polític als interessos de la burgesia dominant. Com digué el president del govern d'UCD, Adolfo Suárez: «El Estado así es hoy mucho más fuerte que antes, y el Estado así seguirá siendo y se fortalecerá mucho más en el próximo devenir.» [10]

En línies generals, podem assenyalar els trets fonamentals recollits a la Constitució, pels quals l'Estat s'enforteix i es consolida, sense sobresalts, en el procés de canvi del període franquista a un nou model polític de dominació sota formes democràtiques: 1. La classe dominant, mitjançant la Constitució, organitza eficaçment l'Estat per a fer front a la crisi de la societat capitalista, garantint la seva pervivència. Es consolida la Monarquia en el cim de l'Estat, inqüestionada i inqüestionable en el procés constitucional. És considerada un poder «no subjecte a responsabilitat», immune per tant a la lluita política i a la crisi, que facilita i garanteix la integració de les diferents fraccions de la classe dominant i l'aparell burocràtic-militar de l'Estat, que constitucionalitza el paper dominant de les Forces Armades al marge i per sobre de les Corts -representants teòriques de la sobirania popular- mitjançant l'atribució del Comandament Suprem de les Forces Armades al Rei sense subjectar-lo a un estricte control parlamentari. Es tracta d'una Monarquia amb poder per a intervenir en la tasca política, per tal d'assegurar l'estabilitat del poder executiu al marge del Parlament; que té fins i tot el dret de proposar el candidat a la presidència del Govern i dissoldre el Congrés de Diputats si aquest no accepta cap de les seves propostes. És evident que no ens trobem pas davant d'una monarquia veritablement parlamentària. S'atribueix a l'Exèrcit, mitjançant la Constitució, funcions decisives, i sense cap control democràtic, de garant suprem de l'ordre constitucional i la unitat de l'Estat. Amb la qual cosa pot decidir, per ell mateix, la constitucionalitat o no d'una determinada actuació política. Es limita, a més, el poder de les Corts, fent impossible a la pràctica la destitució del govern, per les condicions que s'imposa a la moció de censura. La teòrica sobirania popular queda així reduïda a una paròdia. 2. No es reconeix la realitat plurinacional de l'Estat espanyol i, per tant, es nega a les nacions el seu dret a l'autodeterminació. En contrapartida, es qualifica Espanya com a «nació única i indivisible», i es reestructura l'Estat en base a una descentralització administrativa, amb l'objectiu de buidar de contingut les reivindicacions nacionals i fer així més eficaç l'Estat per a complir amb les seves funcions. Com va dir el diputat de CDC, Roca Junyent: «Nosaltres perseguim una doble finalitat: màxima autonomia en un Estat fort i eficaç, perquè sense Estat fort i eficaç no hi ha possibilitat de consolidar

la democràcia, i sense democràcia no hi ha autonomies.» [11] La regionalització de l'Estat, establerta al Títol Vuitè, no és sinó un instrument per a fer més fort i eficaç l'Estat. 3. Assegura la constitucionalització de l'Economia capitalista, impossibilitant així que un possible govern d'esquerra porti a terme, sense contradir la Constitució, transformacions socials i econòmiques. 4. Es limiten els drets essencials dels treballadors, en concret el de sindicació i el de vaga. Es preveuen constitucionalment els estats d'excepció i setge -amb la supressió de drets fonamentals- sense cap mena de garanties. Es preveu a més una llei antiterrorista (acordada en la política de consens, en la línia aplicada darrerament per d'altres estats europeus, on lleis similars s'han convertit de fet sota el pretext de l'«antiterrorisme» en un instrument per a la consolidació i el reforçament de l'Estat capitalista en un moment de crisi profunda); la qual representa una real i molt greu amenaça per a les conquestes i les llibertats de la classe obrera i els sectors oprimits. 5. Limita al màxim les formes de democràcia directa, suprimint fins i tot el dret -previst en un primer avantprojecte- a convocar referèndum sobre projectes de llei que es reconeixia a un determinat nombre de ciutadans. No es reconeixen altres formes d'expressió de la voluntat política sinó són les manifestades mitjançant els partits polítics i els sindicats, que l'esquerra reformista està convertint en aparells subordinats del poder, limitant la lluita de masses als acords de la Moncloa o canalitzant-la a reforçar la confiança en el Parlament. 6. Es reforcen els aparells ideològics de dominació burgesa: família, escola, església catòlica, etc. i es perpetua la concepció masculista de la societat, negant fins i tot la incorporació de les mínimes reivindicacions del moviment feminista: avortament, planificació de la natalitat, ús lliure del propi cos i la pròpia sexualitat, divorci, coeducació, etc.

1.5 L'esquerra oblida les experiències?

L'esquerra reformista oblida amb molta freqüència les experiències viscudes en altres moments. Com foren les dels governs de concentració a Itàlia i França a la postguerra, on l'esquerra -també en un període de transició política- acceptà el paper de control de la classe obrera amb l'esperança de romandre al govern, i després -quan ja no fou necessària- va ser, defenestrada sense cap problema. En l'actual situació, després d'aquest període de desarmament ideològic i polític dels treballadors en funció d'una política de consens amb la dreta, cal preguntar-nos si no succeirà el mateix a l'Estat espanyol.

La política de consens té un preu. Aquest preu no és solament la sensació de desencantament i frustració d'una gran part dels treballadors i de molts militants d'esquerra, sinó sobretot aquest desarmament ideològic que produeix una propaganda destinada a crear il·lusions de falsa neutralitat de l'Estat burgès, que després de la Constitució desapareixeran els obstacles actuals, que és suficient l'aprovació d'unes normes jurídiques determinades a nivell constitucional per a enterrar definitivament el franquisme i instaurar un règim plenament democràtic on la classe treballadora vegi reconegudes per sempre més les seves llibertats.

En molts sectors es fa palesa una tendència greu al pessimisme polític, es reforça la creença que els partits d'esquerra no compleixen la seva missió ni són fidels al seu programa; creix la desconfiança vers el règim parlamentari i no precisament perquè els treballadors i els sectors oprimits hagin posat dempeus noves formes polítiques de democràcia directa i poder; la indiferència política guanya terreny entre uns ciutadans que participaren massivament a la jornada electoral del 15 de juny de 1977 i donaren el seu vot a l'esquerra. Mentrestant, la dreta creix, consolida les seves posicions, es fa més agressiva políticament, i prepara les properes jornades electorals de les quals té la major part dels elements a les seves mans. Jornades en les quals no és difícil pronosticar un important abstencionisme que solament pot afavorir la dreta.

Oblida també l'esquerra reformista altres experiències més properes històricament. Al Xile de la Unidad Popular, els partits amb més influència política en aquella coalició d'esquerres fonamentaven també la seva estratègia en la suposada neutralitat de les institucions de l'Estat i, sobretot, de l'Exèrcit. L'experiència xilena evidencià, una vegada més, la falsedat d'aquesta neutralitat i l'error que suposà el desarmament ideològic del poble i la crida a la seva passivitat en els moments de crisi política. Xile fou una nova demostració de la inviabilitat de consolidar un poder alternatiu, d'avançar amb eficàcia en el camí de la transició al socialisme i la independència efectiva respecte a l'imperialisme, sense que es produís un enfrontament directe amb aquells pretesos aparells «neutrals» de l'Estat.

L'esquerra reformista, en renunciar al protagonisme de la classe obrera i els sectors oprimits en la vida política (i aquesta renúncia és l'essència de la política de consens) prescindeix d'abordar el fet que als Estats capitalistes moderns la dominació burgesa no solament es fonamenta en uns aparells ideològics més refinats i poderosos sinó també en un potent aparell burocràtic-militar que no té res de «neutral» des d'una perspectiva de classe. L'esquerra reformista, mentre encobreix aquesta realitat amb l'eufemisme dels «poders fàctics», i la utilitza com a argument per a un fals «realisme» que crida a acostantar-se amb el que ens donen i no lluitar per més, encoratja els treballadors a confiar cegament en els mecanismes parlamentaris i en el poder del vot electoral, i utilitza -bé que cada vegada més ocasionalment- la mobilització de masses com a simple instrument de pressió i no com a mitjà d'autoorganització i d'intervenció conscient i directa dels treballadors i el poble en la vida política. En nom dels poders fàctics i del fantasma del retorn del franquisme es justifica ara la política de consens, que alguns volen i confien perpetuar fins i tot després del referèndum constitucional sense que resti massa clar quin benefici traurà d'aquesta política la classe treballadora, i es demana el vot afirmatiu per al text constitucional que ha sorgit d'aquesta política. Per arribar-hi ha calgut mantenir els treballadors allunyats de la vida política, confeccionar un text constitucional a la seva esquena i prescindir de la seva mobilització entorn a objectius polítics constitucionals al llarg d'aquest període. Ara, en canvi, es reclama el seu vot afirmatiu tot i mantenint el seu desarmament ideològic i remarquant, en conseqüència, el suposat caràcter «neutral» -i fins i tot «progressista»- d'aquesta Constitució.

Val la pena, doncs, analitzar-la amb més deteniment.

2. El text aprovat pel Congrés espanyol

2.1 Monarquia, exèrcit i Estat

Els nou primers articles del projecte de Constitució (Títol Preliminar) tenen una especial transcendència perquè defineixen els trets generals que configuraran l'Estat i seran el fonament sobre el qual es bastirà la resta de l'Estat articulat.

Malgrat el reconeixement i la defensa genèrics que s'hi fa dels principis constitucionals de «llibertat, justícia, igualtat i pluralisme polític» (article 1) [12]: aquest Títol Preliminar estableix ja de principi com a fets consumats, sense cap mena de consulta prèvia i directa als pobles que hi són integrats, tant la forma monàrquica com la unitat indivisible i inqüestionable de l'Estat espanyol.

El projecte de Constitució consolida al cim de l'Estat la Monarquia borbònica que va restaurar el dictador Franco, i nega als pobles de l'Estat el dret de decidir en plebiscit la forma de govern d'aquest Estat: és a dir, si ha d'ésser Monarquia o República (art. 1, 3). En els mateixos arguments que han donat els neomonàrquics conversos -com els dirigents del PCE-PSU- per a renunciar al seu republicanisme i donar un suport fervent a la monarquia, hi trobem la raó per la qual es priva al poble del dret a decidir sobre una qüestió tan fonamental. Santiago Carrillo ha dit: «Si en las condiciones concretas de España pusiéramos sobre el tapete la cuestión de la República, correríamos hacia una aventura catastrófica en la que, de seguro, no obtendríamos la República, pero perderíamos la democracia.» [13] Per al secretari general del PCE, doncs, és molt clar que aquesta és una democràcia atorgada i per tant limitada, condicionada a la voluntat del qui l'ha atorgat. Com digué Heribert Barrera -d'Esquerra Republicana de Catalunya-, en mantenir amb honestedat i coratge el seu vot republicà: «Si estiguéssim en una democràcia de debò, no hi hauria tants monàrquics.» [14] El xantatge, doncs, se'ns fa ja de bon començament: o acceptem la monarquia com a inqüestionable, o no hi ha democràcia.

Aquesta monarquia, a més, com ve configurada al Títol Segon del projecte, és molt allunyada de l'ideal teòric de la Monarquia Constitucional, on «el Rei regna però no governa». Aquesta és una monarquia intervencionista, on el Rei -al qual es qualifica de «símbol de la unitat i permanència de l'Estat» (art: 51, 1)- «arbitra i modera el funcionament regular de les institucions» (id.), malgrat ésser la seva persona «inviolable i no subjecta a responsabilitat» (art. 51, 3).

El Rei té, entre les seves missions, algunes que són clarament funcions de govern: és qui proposa el candidat a la presidència del govern (art. 51, d. art. 93) i pot dissoldre el Congrés de Diputats si aquest -després d'un terme de dos mesos- no accepta cap de les propostes reials. Així, el Congrés de Diputats, que en un règim parlamentari pur i sense ingerències hauria de tenir llibertat per a nomenar el cap de govern, veu hipotecat el seu funcionament amb l'amenaça de dissolució i de convocatòria de noves eleccions si no es plega a les preferències reials. El Rei pot també presidir les sessions del Consell de Ministres quan ho cregui oportú, a petició del President del Govern (art. 57, g). El Rei té atribuït constitucionalment -sense d'altres condicions- el Comandament Suprem de les Forces Armades (article 57, h), mentre al govern solament se li atribueix respecte a l'Exèrcit la funció de «dirigir l'administració militar i la defensa de l'Estat» (art. 91).

El projecte fonamenta també aquesta Constitució en la «indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols» (art. 2). Deixant així molt clar que, per als qui han elaborat aquest text, l'Estat espanyol no és plurinacional sinó que correspon a una sola i única nació: Espanya. El fet nacional català, el d'Euzkadi, Galícia, Canàries, i fins i tot Castella, així com la lluita d'aquests pobles pel seu reconeixement, no existeixen. En conseqüència, no se'ns reconeix el dret a l'autodeterminació, contra el qual s'ha votat explícitament en el Ple del Congrés (on solament ERC i Euzkadiko Ezkerra van votar a favor com a partits, mentre s'abstenia la minoria catalana). [15]

No se'ns reconeix, doncs, el dret de decidir si volem unir-nos en un mateix estat o separar-nos per a construir el nostre propi, i quines característiques -unitari, federal, confederal- hauria de tenir aquest estat en el cas que les diferents nacionalitats decidissin la unió. Aquesta Constitució consagra l'Estat espanyol com a Estat centralista i opressor de les nacions que hi romanen integrades per la força, el poble de les quals no pot decidir lliurement per ell mateix el seu futur. (Òbviament, tampoc no se'ns reconeix el dret permanent a la separació en el cas que es decidís mantenir la unió estatal, que és un altre aspecte fonamental del dret a l'autodeterminació.)

En aquestes condicions, el reconeixement i la garantia del «dret a l'autonomia de les nacionalitats i les regions» que es declara tot seguit (art. 2) no té res a veure amb l'autèntic reconeixement de la sobirania i els drets nacionals, encara que pugui suposar un avenç -ben escarransit per cert i amb característiques més administratives que polítiques-, en relació amb el brutal centralisme imosat pel règim del general Franco.

La inclusió del terme «nacionalitats» en el text constitucional resta buit, d'altra banda, de qualsevol contingut veritablement nacional. En cap article del projecte de Constitució no es diuen quins són els drets específics d'aquestes «nacionalitats» -i és evident que si aquest terme equivalgués a «nació» s'hi hauria de reconèixer el dret elemental a l'«autodeterminació», ni es diferencia per tant entre «nacionalitats» i «regions», sense especificar a quines comunitats, se'ls reconeix una o altra denominació. Així, la innovació que suposa introduir en una Constitució de l'Estat espanyol el terme «nacionalitat», que ha estat presentada, per exemple, com una victòria per la Minoria Catalana, és en realitat un mitjà d'emparar, a canvi d'aquesta concessió ambigua, la declaració explícita i inequívoca de la «nació espanyola» com a «pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols», definició veritablement ofensiva per a qualsevol que lluiti per l'alliberament nacional.

Parlar d'Espanya com a «nació de nacions» -com han pretès de fer els diputats de CDC o del PCE-PSUC- no és sinó un altre joc de paraules. per a embolicar encara més la troca en aquesta cerimònia de la confusió. El que resta com a fet inqüestionable en aquest projecte de Constitució -com va declarar amb èmfasi el ponent constitucional del PCE-PSUC, Jordi Solé Tura- és que «estableix clarament un sostre polític del qual no es pot passar, i aquest sostre és una nació indissolublement unida», [16] és a dir, el que el text en diu «nació espanyola». La mateixa prohibició, que es fa en el text, del dret de les comunitats autònomes a federar-se entre elles (art. 138) no és sinó una altra prova de la negació de qualsevol element que pugui assimilar-se al reconeixement d'un mínim de sobirania nacional, i -és clar- té com a objectiu tant d'impedir la posada en marxa de formes de transició vers una estructura federal de l'Estat com posar els màxims obstacles, en el nostre cas concret, al procés de reconstrucció nacional dels Països Catalans."

El projecte constitucional manté ja de bon principi, en el mateix Títol Preliminar, una primera discriminació pel que fa a les anomenades, comunitats autònomes: l'ús de la llengua: El castellà conserva el seu caràcter de llengua privilegiada [17] per sobre les altres llengües nacionals (art. 3). Malgrat la introducció d'un apartat on s'afirma que es garanteix «especial respecte i protecció» al que s'anomena «diferents modalitats lingüístiques d'Espanya» (art. 3, 3); la declaració de l'«oficialitat (conjuntament amb el castellà que ho és a tot l'Estat) a les «comunitats autònomes» no s'estableix com un dret constitucional fonamental ja des d'ara, sinó que es deixa per a l'hora de l'«aprovació dels Estatuts respectius (art. 3, 2).

El text manté la concepció fonamental de la Constitució Republicana de 1931 (que cal remarcar que era centralista i va suposar un important retall de l'«Estatut de Núria plebiscitat pel poble de Catalunya, encara que era més respectuosa per al dret a l'«autonomia i l'autogovern que l'«actual projecte, com veurem) pel que fa a la llengua de l'Estat. Tots els ciutadans de l'Estat tenen «el deure de conèixer i el dret d'usar» el castellà (art. 3, 1), sense que es constitucionalitzi la mateixa exigència i es reconegui el mateix dret pel que fa a la pròpia llengua nacional. (L'Estatut de Núria, per exemple, establia l'«oficialitat exclusiva del català a Catalunya, tot i conservant el castellà com a llengua oficial per a les relacions amb el Govern de la República, garantint als ciutadans de llengua materna castellana el dret de «servir-se'n personalment davant els tribunals de justícia i davant dels òrgans de l'«administració», i als de llengua materna catalana el dret d'usar-la «en llurs relacions amb els organismes oficials de la República a Catalunya» [art. 5 de l'Estatut de Núria].)

En el debat al Congrés de Diputats sobre l'«actual projecte de Constitució, cap proposta que signifiqués una variació, per minsa que fos, en aquesta concepció privilegiada del castellà -com les que va formular per exemple la minoria catalana- no fou acceptada. Ni la inclusió d'una fórmula establint el deure de conèixer i el dret d'usar la pròpia llengua nacional, equiparant-la a la que s'hi inclou respecte al castellà. Ni una possible previsió de cooficialitat transitòria fins arribar a reconèixer en el futur l'«exclusiva oficialitat de la llengua nacional en el respectiu territori autònom. Ni, encara menys, el reconeixement de l'«oficialitat per igual de totes les llengües nacionals sense privilegiar-ne cap a nivell estatal, encara que es pogués reservar el castellà en exclusiva per a les institucions de l'Estat central: Fins i tot la moderada proposta dels Socialistes de Catalunya, en el sentit que la Constitució encomanés als poders públics l'«obligació de posar els mitjans necessaris per a fer possible el coneixement de les llengües nacionals als respectius territoris autònoms, va ser derrotada. Tampoc no es va acceptar, és clar, la proposta de la minoria basca que eliminava la referència al deure de tots els ciutadans de l'Estat de conèixer el castellà.

A més de privilegiar el castellà per sobre les altres llengües nacionals, es consagra també de fet a perpetuïtat la situació de bilingüisme als territoris autònoms, sense posar-hi els mitjans per a superar-lo. I això es fa amb l'«argument demagògic de la defensa dels drets dels treballadors immigrants, quan en realitat el que es fa es mantenir-los així en una discriminació lingüística permanent, marginant-los en el seu propi ghetto lingüístic sense facilitar-los l'«ús i el coneixement de la llengua nacional del lloc on han vingut a treballar i viure. (Això, evidentment, és completament diferent del respecte que mereix la seva pròpia cultura i el deure dels poders públics de garantir-los també l'«ensenyament i l'«ús de la seva pròpia llengua.)

Aquesta discriminació respecte a la llengua no és una «imperfecció més» de l'«actual projecte de Constitució -com no ho era tampoc de la Constitució republicana-, sinó que és un element fonamental a l'«hora d'impedir un procés real de reconstrucció nacional. Aquesta es fonamenta en la necessitat de recompondre tota una cultura nacional que impulsí la dinàmica d'afirmació nacional: no pot reconstruir-se plenament una nació sense una cultura reconstruïda que la caracteritzi, i no pot haver-hi cultura sense llengua que la vertebrï, cohesioni, transmeti i reproduïxi. El bilingüisme

perpetuat, d'acord amb l'actual projecte constitucional, és la perpetuació i l'aprofundiment de l'abisme de les comunitats lingüístiques dins de la nació. El bilingüisme imposat, en realitat, solament afavoreix la llengua dominant i de l'actual text constitucional en surten tan perjudicats els catalanoparlants com els castellans immigrants que volen integrar-se a la nació on han vingut a viure, i solament beneficia aquells a qui interessa la divisió de les classes populars.

Un tercer sostre posa el projecte de Constitució a la teòrica sobirania popular, en el Títol Preliminar: l'Exèrcit (article 8). La importància que es dona al paper de les Forces Armades en la configuració d'aquest Model constitucional d'Estat és expressada clarament mitjançant la inclusió d'aquest article vuitè en el Títol Preliminar, considerant així l'Exèrcit com a quelcom més fonamental que un simple cos armat o sector de l'Administració encarregat de la defensa contra l'agressió exterior. Com comentava l'ex-capità Reinlein, que encara no ha estat reintegrat a l'Exèrcit després d'haver-ne estat exclòs per la seva militància a la Unión Militar Democrática durant la lluita contra, el franquisme: «Estamos asistiendo a la elaboración de un texto constitucional pactado con quienes se autotitulan representantes de los poderes fácticos, que puede hipotecar el futuro de España en los próximos años... ¿En base a qué análisis se institucionaliza la existencia de un "lobby" militar o de un cuarto poder que puede poner en peligro la todavía frágil democracia española? Los partidos pueden estar hipotecando el futuro de España al aceptar la existencia del cuarto poder, ajeno a la soberanía popular.» [18]

A aquest quart poder li atorga el projecte de Constitució com a missió: «garantir la sobirania i la independència d'Espanya, defensar la seva integritat territorial i el seu ordenament constitucional». Això col·loca l'Exèrcit com a darrer punt de referència, com a instància suprema, a l'hora de decidir la constitucionalitat o no d'una determinada situació política, i pot justificar la intervenció armada- en la vida política recolzant-se fins i tot en el mateix text constitucional. El diputat del PSOE, Enrique Múgica, que presideix la Comissió de Defensa del Congrés, digué textualment en referir-se a aquest article del projecte constitucional, confirmant aquesta interpretació i justificant ensems el seu vot afirmatiu: «Ahora bien, la triple dimensión que la Constitución encomienda a los Ejércitos ha de contemplarse como el supremo recurso, cuando todos los demás han sido agotados. Solamente cuando una España libre, unida y democrática corra el peligro de sucumbir, estaremos en medida de justificar la vinculación de la fuerza de la razón a la razón de la fuerza.» [19]

En canvi, s'ha renunciat a declarar en l'articulat del projecte de Constitució com feia la republicana- la renúncia expressa de l'Estat espanyol a la guerra com a instrument polític, i molt menys incloure-hi una declaració explícita de no alineament ni polític ni militar respecte a cap superpotència.

2. Drets i llibertats fonamentals

El reconeixement dels drets fonamentals i les llibertats públiques que es fa en el Títol Primer del projecte constitucional -drets d'associació, vaga, sindicals, drets dels detinguts, abolició de la tortura, llibertat d'expressió, sufragi universal, drets diversos de caire social, etc., és evidentment un pas endavant important en relació amb la situació de repressió i negació: d'aquests mateixos drets imposada pel règim franquista. També és clar, però, que aquest coneixement dels drets fonamentals és l'element imprescindible de qualsevol constitució que pretengui ser qualificada de democràtica.

Cal reconèixer, per la seva transcendència en aquest aspecte, dues conquestes importants introduïdes en el projecte durant el debat al Ple del Congrés de Diputats: l'abolició -encara que amb importants reserves- de la pena de mort, i la majoria d'edat als 18 anys a tots els efectes.

El reconeixement dels drets i les llibertats fonamentals recollits en aquest projecte de Constitució es formula, però, amb limitacions decisives en molts casos i amb un elevat marge d'ambigüitat en d'altres, el qual configura el text constitucional com un instrument restrictiu de les mateixes llibertats que proclama. Solament cal llegir amb deteniment el text del projecte per a comprovar que no tenen fonament les pretensions d'alguns diputats i polítics d'esquerra en qualificar-lo de «progressista», amagant en realitat que -fins i tot en aquest capítol- la dreta ha imposat els seus plantejaments en qüestions essencials.

Vegem alguns dels exemples més significatius:

1. L'article 34 -insòlit en qualsevol Constitució, per molt capitalista que sigui- reconeix explícitament «la llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat». Llegint: «Els poders públics garanteixen i protegeixen el seu exercici i la defensa de la productivitat, d'acord amb les exigències de l'economia general i, en el seu cas, de la planificació.»

Això equival a constitucionalitzar -sense embuts- el sistema econòmic capitalista, posant un gravíssim entrebanc constitucional a qualsevol mesura que pugui significar un pas, per mínim que sigui, vers una transformació socialista. Cal no oblidar -com semblen fer ara PSOE i PCE- que aquest article és una imposició d'UCD i AP, respon a les exigències de la gran patronal que es va mobilitzar àmpliament perquè hi fos inclòs, i va ser acceptat pels mateixos PSOE i PCE com a fruit de la política de consens elaborada al marge del debat parlamentari. El mateix ponent del PCE, Jordi Solé Tura, parlava a l'informe que va presentar el 7 de gener al Comitè Central del partit, quan encara no s'havia inclòs aquesta formulació en el text del projecte constitucional, duna «gran ofensiva» de «sectores importantes de la patronal,

encabezados por la CEOE, que plantea con gran fuerza el tema de la economía de mercado». [20]

Parlar ara com fa el també dirigent del PCE Nicolás Sartorius que «esta Constitución es neutral en orden al sistema económico-social», [21] en referir-se precisament a aquest article 34, és no solament amagar el caràcter de classe de tota Constitució sinó, a més, pretendre que en l'actual text del projecte aquest caràcter de classe no està més subratllat ni garantit encara que en qualsevol altra Constitució burgesa, precisament per la inclusió inequívoca d'aquesta garantia de la «llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat».

Ningú amb un mínim d'honestat política no pot, negar que aquest article condiona, de forma decisiva a nivell jurídic, qualsevol govern que pretengui aplicar un programa de reals transformacions en la perspectiva del socialisme acollint-se a d'altres aspectes del mateix text constitucional recollits al Títol Vuitè (planificació, reconeixement de la iniciativa pública en l'activitat econòmica -que significativament s'inclou en el Títol Vuitè, relatiu a l'Economia, i no al Segon com pretenia el PSOE per tal de posar-lo al mateix nivell que l'economia de mercat-, participació en les empreses, etc.). La «llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat» esdevé un principi constitucional fonamental, guia de tota l'activitat econòmica, i és una arma preciosa a les mans de la dreta per impedir qualsevol veleïtat de l'esquerra en aquest sentit.

Cal no oblidar, a més, que el que defineix una autèntica política de transformacions socialistes no és per ella mateixa ni la planificació econòmica ni la iniciativa econòmica estatal -elements essencials, d'altra banda, en el capitalisme monopolista d'estat-, sinó aquelles mesures que condueixin a la transformació revolucionària de les relacions de producció.

És a dir, aquelles mesures que permetin avançar en la perspectiva del canvi real del poder de decisió sobre l'economia i la política, de mans de la minoria d'explotadors a la majoria del poble treballador. I aquestes mesures, per mínimes que siguin, és evident que serien una contradicció flagrant del principi, que s'eleva a categoria constitucional, de la «llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat». A les mans del Tribunal Constitucional o de les Forces Armades (l'article vuitè planeja sobre tota la Constitució), aquest és un argument constitucional suprem a l'hora de dirimir una determinada situació política. En d'altres casos (Xile, per exemple) foren suficients arguments menys fermes que els que facilita aquest projecte de Constitució.

2. Les llibertats públiques i els drets i els principis reconeguts en el text constitucional són seguidament retallats amb importants limitacions en molts casos -en especial, pel que fa als treballadors i la dona-, resten en l'ambigüitat o són desvirtuats i privats del seu contingut en d'altres, o bé finalment mantenen i consagren privilegis determinats. Alguns exemples: -La pena de mort. Malgrat declarar la seva abolició, el projecte constitucional aprovat pel Congrés de Diputats la manté pel que fa «al que puguin disposar les lleis penals militars per a delictes comesos per persones subjectes, per la seva pròpia condició al fur castrense». Quines són aquestes «persones»? Quins delictes podran, ser castigats amb pena de mort en aquestes condicions? El projecte no en diu res. Si tenim en compte que, com va dir en el debat a la comissió constitucional del Congrés el diputat del PCE-PSUC Josep Solé Barberà, l'actual Codi de Justícia Militar preveu pena de mort en més de 50 articles, dotze dels quals estableixen com a pena única per als delictes que hi són castigats, [22] ens podem adonar de la importància que té aquesta greu limitació. [23] -L'article 12 reserva explícitament la titularitat de drets polítics solament als ciutadans de l'Estat espanyol, privant-la, però, als residents estrangers, i negant-la per tant als treballadors immigrants als quals es priva del dret de participar a la vida política (respectant-los i evidentment els altres drets fonamentals individuals). No es recull així el que és ja una reivindicació generalitzada arreu i defensada fins i tot pels mateixos ciutadans de l'Estat espanyol que han emigrat cercant treball a d'altres estats. - No es considera delictes polítics i, per tant, no, se'ls exclou de la possibilitat d'extradició el que s'anomena «actes de terrorisme» (art. 12, 3). (El qual permet incloure sota el qualificatiu de «terrorisme» qualsevol mena de lluita armada, fins i tot la que es dirigeix contra els règims dictatorials i feixistes que neguen les llibertats reconegudes al text constitucional.) Si d'altres estats haguessin inclòs aquesta excepció a la seva Constitució, molts dels lluitadors exiliats quan l'Estat espanyol estava sota el feixisme i els considerava delinqüents i els condemnava per «terrorisme» haguessin estat extradits i lliurats a la policia franquista. [24] En canvi, no s'exceptua de l'extradició aquells casos en què l'Estat reclamant pugui aplicar pena de mort, abolida en el cas de l'Estat espanyol. -Pel que fa al dret d'asil, qualsevol definició concreta es deixa per a una futura llei (article 12, 4), sense garantir almenys constitucionalment que serà aplicat a tots els lluitadors demòcrates exiliats de països sotmesos a dictadura. [25] -El projecte menciona explícitament l'Església Catòlica (art.15, 3), en una mena de confessionalitat encoberta, tot afirmant que es garanteix la llibertat religiosa. Aquest reconeixement explícit ha estat un objectiu obertament declarat de la jerarquia catòlica, que ha comptat amb el suport, a més de la UCD i AP, del secretari general del PCE, Santiago Carrillo, al Ple del Congrés. Suposa de fet el manteniment de la situació de privilegi de l'Església Catòlica i obliga els poders públics a mantenir «relacions de cooperació» en concret amb aquesta confessió religiosa. -Es manté en 72 hores el terme màxim de detenció preventiva (art. 16, 2) sense que hagin aconseguit ser aprovades propostes de reducció a 24 o 48 hores. Encara que es garanteix constitucionalment «l'assistència d'advocat al detingut en les diligències policials o judicials», s'afegeix «en els termes que la llei estableixi», sense dir que haurà d'ésser des del moment mateix de la detenció. Quant a la presó provisional, el text constitucional no fixa el termini màxim de duració, deixant-ho a una llei posterior (art. 16, 4). Respecte als empresonats, no s'explicita que entre els drets fonamentals que els seran garantits en el període de presó hi haurà, entre d'altres, el del desenvolupament de la sexualitat i l'afectivitat (art. 24). [26] -Tot i reconeixent el dret d'associació, es declaren il·legals les associacions que «persegueixin finalitats o utilitzin mitjans tipificats com a delictes», el qual obre una possibilitat a la prohibició arbitrària de determinades associacions i partits (art. 21). Aquesta possibilitat

d'arbitrarietat és reforçada encara per l'afegit -inclòs per iniciativa del president del PSOE, Tierno Galván- que exigeix que partits i sindicats tinguin una «estructura interna i un funcionament democràtics» (art. 6 i 7). Una concepció similar va permetre que el Partit Comunista fos prohibit a la República Federal d'Alemanya al llarg dels anys de la guerra freda. -L'article 25 declara obligació constitucional l'ajut de l'Estat a l'ensenyament privat, la qual cosa consagra la política clarament discriminatòria per la qual l'Estat subvenciona econòmicament l'escola dels sectors més privilegiats, els únics amb possibilitats reals de crear centres docents. La inclusió d'aquest article ha estat una important concessió a la dreta, i respon fonamentalment a les seves posicions, malgrat les matisacions introduïdes a la proposta primitiva d'UCD. El reconeixement del que s'anomena «llibertat d'ensenyament» no és sinó la perpetuació del privilegi dels rics per crear centres d'ensenyament per als rics, del privilegi de l'Església Catòlica i els ordes religiosos per a mantenir -a càrrec dels diners de tots els ciutadans- els seus col·legis i conservar mitjançant aquests la seva gran influència ideològica, debilitada sota la República i recuperada amb escreix gràcies a la dictadura del general Franco. -El projecte limita el dret de sindicació, preveient fins i tot que la llei pugui privar-ne els membres de «les Forces i Instituts armats» i «els altres cossos sotmesos a disciplina militar» (art. 26, 1), prohibint explícitament la sindicació -i fins i tot la militància política- als jutges, els magistrats i els fiscals en actiu (article 26, 1, i 121). Això té com a objectiu, alhora que permet privar del dret de sindicació fins i tot als soldats, de garantir al màxim el paper repressiu d'aquests aparells de l'Estat, sota una falsa aparença de «neutralitat», evitant possibles esclatxes, i preservar al màxim la separació dels seus membres respecte als treballadors i el poble. Alhora, pel que fa als funcionaris públics -on ja hi ha un ampli moviment de sindicació- s'estableix que per llei es podrà «regular les peculiaritats» de l'exercici d'aquest dret, en un intent similar de posar les màximes precaucions per tal d'evitar que es pugui soscavar des de dins el propi aparell de l'Estat (art. 26, 1, i 96, 3). El mateix objectiu té l'excepció que es fa respecte als membres de les Forces Armades quant al dret de petició, que solament poden exercir individualment «i segons la seva legislació específica», i no col·lectivament com la resta dels ciutadans (art. 27, 2). -Quant al dret de vaga, en lloc de reconèixer-lo simplement, sense d'altres matisacions, s'afegeix que es reconeix als «treballadors en defensa dels seus interessos» (art. 26, 2). Ja en el debat al Congrés aquest afegit va donar lloc a dues interpretacions divergents respecte al seu abast: mentre PSOE i PCE consideraven que una vaga política podia ser «en defensa dels interessos dels treballadors», UCD i AP interpretaven en canvi que precisament aquest afegit tenia com a objectiu d'impedir constitucionalment la vaga política. [27] De tota manera, malgrat la seva ambigüitat -origen de possibles futures arbitrarietats-, l'afegit es va mantenir. A més, es diu que l'exercici del dret de vaga serà regulat per llei, que «establirà les garanties necessàries per tal d'assegurar el manteniment dels serveis essencials de la comunitat». Encara que la redacció és més ambigua que la del primitiu avantprojecte, on es deia que l'exercici del dret de vaga «no podrà atemptar el manteniment dels serveis essencials de la comunitat», en l'actual text es continua possibilitant una interpretació arbitrària que suposi la restricció d'aquest dret fonamental per als treballadors, en funció d'aquest «manteniment dels serveis essencials de la comunitat». (Per a garantir amb eficàcia en el text constitucional el ple exercici del dret de vaga caldria, bé suprimir aquest afegit -solució millor-, bé explicitar almenys que en cap cas podrà ser al·legat com a motiu per a prohibir una vaga.) -Alhora, i en un article també insòlit en una Constitució, es declara constitucionalment el dret dels empresaris d'adoptar «mesures de conflicte col·lectiu», la qual cosa equival a reconèixer com a constitucional el dret al lock out patronal (art. 33).

3. Drets de la dona. Una Constitució masclista. Un dels aspectes que l'esquerra reformista ha fet servir més com a element de bescanvi en el curs del consens constitucional ha estat tot el que fa referència als drets de la dona. Els constituents de l'esquerra reformista han cedit en això tot el terreny, i el projecte de Constitució esdevé un text obertament masclista que ignora completament la problemàtica de la dona i no recull cap de les principals reivindicacions del moviment feminista a l'Estat espanyol.

Bé que s'hi fa una declaració formal d'igualtat davant la llei, «sense discriminació per raó del sexe» (art. 135) i de garantia d'igualtat laboral (art. 32), això no es concreta en d'altres disposicions que fossin menys ambigües i es contradiu de fet amb la resta del text constitucional. Tampoc no es defineix quins aspectes que discriminen la dona en concret seran perseguits.

Pel que fa la igualtat laboral, per exemple, enlloc no es garanteix constitucionalment una política laboral concreta que faci possible l'accés de la dona al treball sense discriminació, ni molt menys que li atorgui un tracte prioritari destinat a superar els efectes de tants anys de marginació; tampoc no es declara com a principi constitucional que la dona sense feina gaudirà del dret al subsidi d'atur a partir de l'edat laboral -el qual tampoc no es garanteix d'altra banda als joves-; ni es declara obligació dels poders públics la posta en marxa d'un sistema d'atenció als fills -una xarxa completa de guarderies, per exemple- perquè ningú -ni home ni dona- sigui privat del dret al treball per la necessitat de tenir-ne cura.

La no constitucionalització de la coeducació quan es parla de l'ensenyament (art. 25) -principi educatiu fonamental si no es vol consagrar la discriminació sexual ja des de l'escola- és un element més de la mateixa concepció masclista. Com ho és que no es prevegi que la formació professional no dirigirà la dona a unes professions determinades discriminant-la pel que fa a l'accés al treball.

On de fet, però, aquesta concepció és més diàfana és pel que fa la família com a institució. El text del projecte constitucional no reconeix el dret a l'ús lliure de la pròpia afectivitat i sexualitat, i menys el dret a mantenir relacions sexuals i afectives estables al marge de la institució familiar matrimonial (l'homosexualitat, les relacions lesbianes, les relacions

afectives o sexuals comunals no matrimonials, per exemple, no són explícitament condemnades a la Constitució, però tampoc no hi és reconegut el dret dels ciutadans a mantenir-les i a no ser ni marginats ni perseguits per elles).

En canvi, es privilegia la família patriarcal, a la qual es garanteix «protecció econòmica, jurídica i social» (art. 35, 1), garantia que -segons quin parlament o govern la interpreti- pot arribar a suposar la implantació de nous sistemes legals de repressió de les relacions no matrimonials o la pervivència dels que hi ha actualment.

Ni tan sols pel que fa al matrimoni es declara únicament vàlid a efectes civils el matrimoni civil, fonamentat en la igualtat dels cònjuges, sinó que pot perviure encara el privilegi de «Església Catòlica pel qual l'Estat reconeix el matrimoni eclesial catòlic com a vàlid a efectes civils».

Quant al divorci, solament es diu que la llei «regularà les causes de separació i dissolució i els seus efectes» (art. 30, 2). Aquesta ambigüitat constitucional té conseqüències molt greus, tant perquè no suposa el reconeixement explícit del dret al divorci com un dret fonamental, com sobretot perquè no determina constitucionalment en quines circumstàncies serà garantit necessàriament: si ho serà per mutu acord dels dos cònjuges, si serà suficient la petició d'un dels dos -molt important en el cas de la dona-, si desapareixerà la figura del «culpable» i l'acusació en el procés de dissolució, etc. I també si es garantirà un tràmit ràpid i de mínim cost.

Tampoc no reconeix el dret de la dona de decidir lliurement el nombre de fills que vol tenir, així com el dret de conèixer i tenir lliure accés als mètodes anticonceptius, a càrrec de la Seguretat Social, incloent-hi el dret a l'avortament. (AP aconseguí al Ple del Congrés un refinament del text del projecte, amb l'aprovació del canvi de la frase «La persona té dret a la vida» per «Tots tenen dret a la vida», argumentant que en el terme «tots» s'hi inclou l'home que ha de néixer, i que així qualsevol intent de legalitzar l'avortament seria anticonstitucional. [28])

El masclisme del projecte de Constitució arriba fins i tot a establir constitucionalment la preferència dels homes sobre les dones en la successió monàrquica (art. 52, 1).

4. Principis econòmics i socials. El text del projecte introdueix un capítol sota el títol «Principis rectors de la política econòmica i social», al Títol Primer que parla dels drets i els deures fonamentals (arts. del 35 al 47). Es tracta de fet d'una declaració de diversos principis generals, «que informaran la legislació positiva, la pràctica judicial i l'actuació dels poders públics», una mena de formulació de diversos drets de caràcter social: una estabilitat econòmica i una ocupació plena, règim públic de Seguretat Social, drets i retorn dels emigrants, protecció de la salut, accés a la cultura, salvaguarda del medi ambient, participació de la joventut, rehabilitació dels disminuïts físics, pensions adequades als jubilats, etc.

En realitat es tracta solament de declaracions de principis abstractes, sense cap mena de garantia concreta de compliment. Un exemple del seu caràcter abstracte el tenim en l'article 4,5 sobre la joventut (d'altra banda, és aquesta l'única referència a la joventut que es fa en tot el text constitucional, si exceptuem el reconeixement de la majoria d'edat als 18 anys): «Els poders públics -diu l'article 45- promouran les condicions per a la participació lliure i eficaç de la joventut en el desenvolupament polític, social, econòmic i cultural.»

Un dels principis recollits amb la mateixa ambigüitat en aquest capítol és el relatiu al que el text anomena «dret de disfrutar el medi ambient» (art. 41). En realitat aquesta ambigüitat respon a un objectiu: deixar sense concretar què és el que reconeix com a dret aquest article constitucional, el seu abast i la seva essència fonamental. El medi ambient no se situa com un dret de tota persona a viure i treballar en un medi que permeti a totes les persones el seu desenvolupament físic i psíquic. És a dir, no se situa el problema del medi ambient en la seva relació radical amb un dret fonamental de l'home: la vida. Perquè tot allò que afecta el medi ambient afecta també a aquest dret fonamental de l'home a la vida, entès en tota la seva dimensió. No és doncs aquest un dret secundari més, sinó un dret lligat íntimament al dret a la vida.

Aquest article resta, a més, en ambigüitat sobretot perquè no deixa explícites les conseqüències que comportaria una definició més concreta. Aquest dret, solament serà eficaç si la Constitució exigeix a més que sigui concretat en unes lleis del sòl, subsòl, fauna, flora, aigües, atmosfera, i seguretat i higiene en el treball, que responguin veritablement a aquests principis. Així, no solament seria constitucional l'exigència en abstracte d'aquest dret sinó que l'aprovació d'aquestes lleis concretes s'exigiria que estigués d'acord amb el dret de viure i treballar en condicions medi-ambientals que permetin el desenvolupament físic i psíquic de les persones.

Al mateix temps, la Constitució hauria de preveure que aquestes lleis incloguessin sancions contra la vulneració d'aquest dret. Però no com fa l'actual projecte, quan diu que seran previstes sancions per als «atemptats més greus». Perquè això porta a suposar, en conseqüència, que seran exclosos de sanció els «atemptats menors» (excepció on, òbviament, hi cap tot). Aquesta formulació de l'actual projecte correspon evidentment a la lògica imperant en el model de desenvolupament capitalista de l'Estat espanyol i representa, de fet, més una garantia per al capital que no un respecte al dret que es diu reconèixer. (Caldrà veure també què és considerat com a «atemptat greu» i si serà previst que molts «atemptats menors» en fan un de «gran».) [29]

5. Garantia dels drets i les llibertats fonamentals. Una prova de la importància secundària que el mateix text constitucional atorga al reconeixement d'aquests «principis econòmics i socials» és el lloc que ocupen a l'«hora de preveure la seva garantia. L'article 48, 3, deixa ben clar que aquests principis no podran ser al·legats per ells mateixos com un dret davant un tribunal ordinari o el Tribunal Constitucional -com és el cas en els altres drets fonamentals-, sinó que «solament podran ser al·legats davant la jurisdicció ordinària mitjançant els procediments establerts a les lleis que els desenvolupin».

És a dir, aquests «principis econòmics i socials» no tenen la mateixa garantia que els altres drets fonamentals. No es podrà ni presentar recurs d'inconstitucionalitat contra una determinada llei, argumentant que contradiu aquests principis i aquests drets socials, ni els ciutadans podran demanar empar als tribunals perquè se'ls apliqui aquests drets quan considerin que no els són aplicats (per exemple, un obrer aturat no podrà reclamar davant els tribunals que se li apliqui el principi recollit a l'article 36 que diu que «els poders públics fomentaran una política que asseguri, una ocupació plena», com un dret per ell mateix). Solament es podrà reclamar que s'apliquin les lleis que desenvolupin aquests principis (lleis que, evidentment, en un estat capitalista no garantiran mai de fet «ocupació plena, per exemple).

És clar, doncs, que en realitat els drets individuals tenen preponderància en el text constitucional —dins la lògica capitalista— sobre els drets socials. Els drets individuals poden ser reclamats per ells mateixos, en canvi els drets de caire social solament poden ser reclamats d'acord amb la llei que els desenvolupi. [30] El que teòricament és aplicació del principi del liberalisme polític, de fet tracta de garantir una vegada més el predomini dels interessos de la «lliure empresa» i els monopolis sobre els drets de la col·lectivitat.

Els drets individuals i les llibertats públiques, però, tampoc no són considerats a un mateix nivell tots ells pel que fa a la seva garantia. El text constitucional preveu dues menes de recurs: -el recurs d'inconstitucionalitat, davant del Tribunal Constitucional, «contra les lleis i les disposicions normatives amb força de llei de l'Estat i de les comunitats autònomes o tractats internacionals que vulnerin les llibertats públiques i els drets constitucionals recollits al capítol segon del Títol Primer». Aquest recurs no podrà ser interposat pels ciutadans individualment o col·lectiva. Solament el podran interposar el President del Govern, el Defensor del Poble, cinquanta diputats, cinquanta senadors, els presidents dels òrgans col·legiats executius de les Comunitats Autònomes i, en el seu cas, els Presidents de les Assemblees d'aquestes Comunitats Autònomes (arts. 48, 1; 155, 1 a; 156 a). Els ciutadans per ells mateixos no tenen dret a oposar-se a les lleis en raó a la seva inconstitucionalitat. Així, el text del projecte garanteix un dels seus objectius: allunyar el poble de la pràctica política, preservar els legisladors de possibles ingerències populars, deixar la crítica de la llei per als polítics especialistes. Al mateix temps garanteix als detentadors del poder de l'Estat -això ho desenvoluparem més quan parlem de les autonomies- la seva intervenció decisiva pel que fa a les lleis de les Comunitats Autònomes. En canvi, ni tan sols es reconeix el dret d'interposar recurs d'inconstitucionalitat contra les lleis de l'Estat als diputats dels parlaments autònoms, reservant-lo únicament als seus presidents. [31] (Cal recordar que la Constitució republicana de 1931 considerava competent per acudir davant el Tribunal de Garanties Constitucionals -sense excloure'n el recurs d'inconstitucionalitat contra les lleis- «qualsevol persona individual o col·lectiva, encara que no hagi estat agreujada directament», i les «Regions espanyoles» (arts. 121 i 123, 4 i 5, de la Constitució de 1931). També els jutges o tribunals poden plantejar problemes relatius a la constitucionalitat d'una determinada norma legal, si aquesta és al·legada en el curs d'un procés i consideren que pot ser contrària a la Constitució (art. 157), però això es deixa al seu arbitri i no hi vénen obligats si ho reclama una de les parts. -El recurs d'empar: Totes les persones poden reclamar la tutela de les llibertats públiques i els drets respecte a casos concrets, pel que fa als que són reconeguts en l'article 13, 28 i a la Secció Primera del Capítol Segon: dret a la igualtat davant la llei sense discriminació, dret a la vida, llibertat de creença, drets del detingut, dret a l'honor, inviolabilitat de domicili, correspondència..., dret de lliure residència, d'expressió, reunió, associació, fundació, dret a participar en els afers públics, accés als tribunals, llibertat d'ensenyament, dret de sindicació, de vaga, petició, objecció de consciència, etcètera. Aquest recurs pot ser plantejat quan una persona considera que li és negat algun d'aquests drets per una mesura determinada dels poders públics. Primer es planteja davant dels tribunals ordinaris i després, si la reclamació és ineficaç, es planteja davant el Tribunal Constitucional. Pot interposar-lo «qualsevol persona natural o jurídica que invoqui un interès legítim, o bé el Defensor del Poble» (art. 48, 2; 155 b; 156 b). El recurs d'empar no fa referència a la constitucionalitat o no de les lleis, sinó solament al respecte dels drets i les llibertats en casos concrets, i és l'únic al qual té dret qualsevol persona sense distinció. -El projecte de Constitució crea la figura del Defensor del Poble, com a «alt comissionat de les Corts Generals, designat per aquestes per a la defensa dels drets fonamentals» (art. 49, 1). Aquest aspecte positiu del projecte és, però, condicionat pel fet que es tracta d'una funció encomanada a una sola persona, que fàcilment serà lligada al partit que governi si ha d'ésser elegida per les Corts. Pel caire tan important que té la seva missió, hagués estat menys sospitós que s'hagués encomanat a un col·lectiu on fos garantida almenys la presència de representants de totes les forces polítiques, i millor encara si cada Comunitat Autònoma tingués el dret reconegut de tenir els seus propis Defensors del Poble amb el mateix dret de reclamar a nivell d'Estat.

6. Suspensió de les llibertats i els drets fonamentals. L'article 50 del projecte té com a missió garantir la pervivència de l'Estat en les situacions de crisi, preveient per això fins i tot la suspensió d'aquelles garanties dels drets i llibertats reconeguts per la mateixa Constitució. El projecte atorga les màximes facilitats a les institucions de l'Estat per a suspendre aquestes llibertats, sense preveure les mínimes garanties per als ciutadans.

L'article 50 preveu dues situacions en les quals poden ser suspesos alguns dels drets fonamentals (límit de 72 hores a la detenció preventiva, habeas corpus, inviolabilitat de domicili, secret de les comunicacions postals i telefòniques, dret a fixar la residència i circular lliurement, llibertat d'expressió i informació, de reunió, vaga, manifestació): són els estats de setge i excepció.

L'estat de setge el pot declarar el Congrés de Diputats, per majoria absoluta, a proposta exclusiva del Govern (art. 109, 4).

L'estat d'excepció, el declara el Govern mitjançant decret de Consell de ministres, prèvia autorització del Congrés de Diputats o bé, si aquest no està reunit, de la seva Diputació Permanent (art. 109, 3).

L'article 109, 2, preveu també la possibilitat de declaració de 'estat d'alarma, per acord del govern i per un termini màxim de quinze dies, donant-ne compte immediatament al Congrés de Diputats. L'article no diu en cap moment que suposa 'estat d'alarma.

La regulació concreta d'aquestes situacions excepcionals es deixa simplement a una futura Llei Orgànica (art. 109, 1): En cap lloc de la Constitució no es regula quines condicions caldrà que es donin perquè es puguin adoptar unes mesures tan greus, que suposin la suspensió de drets fonamentals. Tampoc no es diu quines responsabilitats penals concretes arriben als governants en el cas de suspensió arbitrària dels drets fonamentals. Així, doncs, no solament es dóna al Congrés de Diputats el dret de suspendre diverses llibertats fonamentals sinó que ni tan sols es dóna una mínima garantia als ciutadans contra 'arbitrarietat en aquesta suspensió. En cap cas tampoc no s'exigeix una votació més qualificada que la majoria absoluta del Congrés pel que fa a 'estat de setge, quan el lògic en una Constitució que tingui cura especial en la salvaguarda dels drets que reconeix seria: exigir fins i tot per a 'estat d'excepció una majoria molt qualificada de vots al Congrés reunit en Ple (dues cinquenes parts, tres quartes parts, per exemple). Això no fa sinó facilitar al govern la suspensió d'aquestes llibertats. (En el cas de 'estat d'excepció li cal solament la majoria simple, és a dir la mateixa majoria que necessita per a aprovar qualsevol llei.) Tot i la gravetat del que hem dit fins ara, molt més greu és encara on s'ha arribat en el segon punt d'aquest article 50, amb la previsió d'una llei antiterrorista. Aquesta proposta d'UCD, que quan va ser formulada a la Comissió Constitucional del Congrés de Diputats per primera vegada com una esmena «in voce» va motivar un gran enrenou entre els diputats de 'esquerra, que varen amenaçar, fins i tot d'abandonar la política de consens, [32] va prosperar -amb esmenes sobre la primera proposafinalment com a fruit de la política de consens. L'apartat 2 de 'article 50 preveu, doncs, 'aprovació d'una llei orgànica on es prevegi la possible suspensió individual, «amb la necessària intervenció judicial i 'adequat control parlamentari», dels drets de limitació de la detenció preventiva a 72 hores, inviolabilitat de domicili i secret de les comunicacions postals, telegràfiques i telefòniques, «per a persones determinades, en relació amb les investigacions corresponents a 'actuació de bandes armades o elements terroristes».

-La incorporació, a nivell constitucional, d'aquesta previsió de llei antiterrorista -en la línia d'altres estats europeus- és un element molt important en el procés per assegurar la pervivència de 'Estat burgès, en crisi i incorporar en la seva defensa tots els sectors polítics i socials. En aquestes condicions, qualsevol dissident, qualsevol ciutadà discrepant, pot ser considerat sospitos de tenir relació amb el terrorisme i, per tant, li poden ser suspesos aquests drets fonamentals. «Tots som sospitosos», com digué el senador Bandrés. «Fins i tot el Consell General Basc.»

Cal tenir present que, sense esperar 'aprovació de la Constitució, el govern d'UCD ha posat ja en marxa un decret- llei antiterrorista, i el Congrés de Diputats va aprovar en la mateixa línia una llei antiterrorista que ara està deturada al Senat.

3. Govern i Parlament

Els Títols Tercer, Quart i Cinquè, relatius a les Corts, el Govern i les seves relacions mútues, tal com estan redactats en el projecte de Constitució aconsegueixen amb eficàcia els següents objectius:

1. Establir importants correctius a la representació proporcional en el Parlament, afavorint la formació de grans partits i la marginació dels sectors dissidents que puguin agrupar-se en formacions polítiques reduïdes però que en un sistema estrictament proporcional tindrien representació parlamentària. La conseqüència d'aquests correctius ha estat palesa ja arran de les eleccions del 15 de juny: una mena de bipartidisme imperfecte (dos grans partits, PSOE i UCD, marcats a dues bandes per dos partits menors, PCE i AP).

Respecte al Congrés de Diputats, això s'aconsegueix establint un nombre reduït de representants (entre 300 i 400) i

mantenint la província com a circumscripció electoral (cada província tindrà una nombre mínim inicial de diputats -si s'estableix que n'ha de tenir per exemple dos, ja hi ha automàticament cent diputats repartits entre les províncies sense criteris proporcionals-, i la resta es repartirà proporcionalment) (art. 63).

El Senat és, en canvi, elegit amb criteris no proporcionals: quatre senadors per província, tingui aquesta la població que tingui. Les Comunitats Autònomes poden proposar dos candidats cadascuna que seran anomenats pel Rei (art. 64).

2. Consolidar el Senat com a filtre de possibles vel·leïtats progressistes del Congrés de Diputats i com a instrument de control de les Comunitats Autònomes. El Senat no és configurat com a Cambra de les Nacionalitats i les Regions, com seria lògic per la decisiva intervenció que té respecte a les autonomies (el Senat és qui autoritza el govern, per majoria absoluta, a adoptar «les mesures necessàries» per a obligar a una Comunitat Autònoma a complir «les obligacions que la Constitució o d'altres lleis li imposin» o per a la «protecció de l'interès general d'Espanya» (art. 149, 1). Malgrat aquest paper tan transcendent que li dona la Constitució respecte a la garantia del dret de les Comunitats Autònomes a ser protegides de l'arbitrària intervenció del govern central en els seus afers, el Senat no es compon de representants elegits per les mateixes comunitats autònomes, sinó conservant la divisió provincial amb criteris totalment antidemocràtics (tenen els mateixos representants províncies de 30.000 habitants que d'altres amb més de tres milions).

El text constitucional atorga, d'altra banda, a aquest Senat tan antidemocràtic, entre d'altres, el dret de vetar o esmenar un projecte de llei aprovat pel Congrés de Diputats (art. 84). En aquest cas, el Congrés haurà de ratificar el text per majoria absoluta. És una manera d'introduir un filtre suplementari a les funcions legislatives del Congrés des de posicions que -pel mateix mecanisme electoral del Senat- seran amb tota probabilitat més inclinades a la dreta.

3. Garantir la continuïtat de les Corts actuals. La Disposició Transitòria vuitena estableix que «les Cambres que han aprovat la present Constitució assumiran, una vegada entri en vigor aquesta, les funcions i les competències que s'assenyalen en ella per al Congrés i el Senat». Amb la qual cosa unes Corts elegides amb procediments molt poc democràtics -aplicació de la Llei de Hont per al Congrés, eleccions amb partits encara a la il·legalitat i sense amnistia, senadors anomenats a dit pel Rei, etc.- poden continuar atorgant-se la representativitat popular i aprovant les lleis després d'aprovada la Constitució. Si el Senat, tal com està configurat en el projecte de constitució està ja molt poc legitimat per a complir la missió que se li atorga -especialment pel que fa a les autonomies-, quina cosa no serà amb un Senat com l'actual que perviurà encara tres anys més? Fins i tot es preveu que, en cas de dissolució de les Corts actuals -si no hi ha llei electoral- s'apliqui la que va regir el 15 de juny.

4. Allunyar al màxim el poble del control de la llei i la intervenció en la vida política. L'actual projecte de Constitució ha sofert, respecte a l'anterior avantprojecte, una important amputació: la supressió del dret dels ciutadans a plantejar un referèndum per aconseguir la derogació de lleis en vigor, reunint 750.000 signatures d'electors. Aquesta supressió, que es va fer a proposta del ponent constitucional del PCE Jordi Solé Tura (que va al·legar que el reconeixement d'aquest dret permetria a l'extrema dreta posar en qüestió les lleis del govern), té en realitat un únic objectiu: mantenir allunyat el poble del control de la llei.

Perquè els arguments de Solé Tura cauen pel seu propi pes: no és solament l'extrema dreta qui pot recollir signatures, sinó també sectors dissidents i disconformes amb la política del govern -que no necessàriament ha d'ésser un govern d'esquerres com sembla suposar el ponent del PCE. En qualsevol cas, el plantejament d'un referèndum sobre determinat projecte de llei obliga a obrir un ampli debat públic -al qual cap demòcrata hauria de tèmper- i cap representant del poble no ha de defugir el referendament del vot popular sobre la seva tasca legislativa a no ser que vulgui marginar el poble de la vida política i, reservar aquesta a un cenacle d'iniciats i polítics privilegiats. [33]

L'actual projecte solament manté un únic mitjà d'intervenció política popular -a més del dret de votar a les eleccions i militar als partits polítics-: el dret de presentar propostes de llei amb el suport de mig milió de signatures (xifra que pot ser elevada encara, perquè depèn d'una llei orgànica i el projecte de Constitució parla d'«almenys 500.000 signatures»). [34]

5. Garantir un govern fort davant del Parlament. Mitjançant el que s'anomena «moció de censura constructiva» (art. 106). Aquest sistema, copiat de la llei fonamental de Bonn (Constitució de la República Federal d'Alemanya), obliga els partits que plantegin una moció de censura al govern a presentar alhora un candidat a la Presidència del Govern per a succeir el censurat. Això converteix en pràcticament inviable qualsevol intent de plantejar moció de censura al govern, perquè és molt difícil que uns partits, que es posen d'acord per a fer prosperar -per majoria absoluta, com s'exigeix- una moció de censura també s'hi posin en el nom del futur President del Govern. (Val a dir que a la República Federal d'Alemanya encara no ha prosperat mai una moció de censura d'aquest tipus des que està en vigor la seva llei fonamental -1949.)

4. Poder judicial i Tribunal Constitucional

A part de garantir -com veure- amb més detall quan parlem de les autonomies que el «Tribunal Suprem, amb jurisdicció a tota Espanya, és l'òrgan jurisdiccional superior en tots els ordres, excepte el que es disposi en matèria de garanties constitucionals» (art. 117), el projecte de Constitució és especialment conservador a l'hora d'abordar la configuració del poder judicial.

El Consell General del Poder Judicial, òrgan suprem del Poder Judicial, té un predomini de membres nomenats lliurement pel Rei al marge del Congrés de Diputats: 12 membres nomenats lliurement pel Rei i 8 a proposta del Congrés (art. 116). Aquests darrers han de tenir més de 15 anys d'exercici de la professió. (Quant als dotze de nomenament lliure del Rei, aquest nomenament s'haurà d'atenir, però, als termes d'una llei orgànica.) Val a dir que l'exigència d'un mínim de 15 anys d'exercici és una condició molt important perquè necessàriament -almenys en uns primers períodes- els nomenaments recauran en advocats i juristes que hauran desenvolupat la seva professió durant molt de temps sota el règim franquista.

El President del Tribunal Suprem és nomenat pel Rei a proposta del Consell General del Poder Judicial. No es posa límit constitucional al temps de permanència en el càrrec (art. 117). Tampoc no es fa en el cas del Fiscal de Tribunal Suprem (art. 118). En cap dels dos nomenaments no hi ha intervenció de cap mena de les Corts. El Fiscal del Suprem és nomenat pel Rei, a proposta del Govern, havent escoltat el Consell General del Poder Judicial. Des d'una perspectiva que concebi el ministeri fiscal no com l'acusador en nom del govern sinó com el garantidor de les llibertats i els drets, sembla més lògica una intervenció de les Corts -i no exclusivament del govern- en el seu nomenament. I més pel que fa al president del Tribunal Suprem.

Encara que es parla que «els ciutadans podran participar en l'administració de justícia» (art. 119), el projecte no restableix en concret la institució dels Jurats en el processos penals prevista en la Constitució republicana de 1931.

Quan al Tribunal Constitucional, cal remarcar que en la seva composició no hi tenen cap intervenció les Comunitats Autònomes, contra el que es feia a la Constitució republicana, malgrat les atribucions que té aquest Tribunal respecte a la constitucionalitat de les disposicions legals autonòmiques (arts. 153 i 147 a). Un element agreujant és que també per a formar part d'aquest Tribunal -tan important pel que fa al respecte dels drets i les llibertats- cal tenir més de quinze anys d'exercici professional com a Magistrat, Fiscal, Professor d'Universitat, funcionari públic o advocat. Això és un greu motiu de reflexió que hem de tenir en compte a l'hora de valorar el paper que pot tenir com a màxim intèrpret de la constitucionalitat d'una llei o del respecte de les llibertats un Tribunal que estarà necessàriament compost per homes que hauran fet la seva carrera judicial o professional sota el franquisme. Quant al seu nomenament, tindrà 12 membres nomenats pel Rei: quatre a proposta del Congrés per majoria de 3/5 dels seus membres; quatre a proposta del Senat amb la mateixa majoria; dos a proposta del Govern i dos del Consell General del Poder Judicial. Són designats per un període de nou anys i es renoven per terceres parts cada tres.

5. L'Autonomia

El projecte de Constitució no solament nega el reconeixement del dret a l'autodeterminació de les nacions avui integrades a l'Estat espanyol, sinó també les mínimes condicions per a l'exercici d'un autèntic autogovern polític del que s'anomena «Comunitats Autònomes» (el projecte ja no torna a parlar més de «nacionalitats i regions», com es feia a l'article segon).

L'autonomia que regula el Títol Vuitè del projecte no va més enllà, de fet, d'una autonomia purament administrativa. Les Comunitats Autònomes hi veuen reconegudes molt poques competències pròpies -cap de les essencials per a configurar un poder d'autogovern veritablement polític-, condicionades sempre a la voluntat del poder central. Es tracta no de reconèixer un grau determinat de sobirania política a aquestes Comunitats Autònomes, sinó de reorganitzar territorialment l'Estat per tal de garantir la descentralització que necessita el capitalisme en l'actual estadi del seu desenvolupament i, alhora, de respondre, amb la concessió, d'una autonomia fictícia, les demandes de poder polític real dels pobles, de les nacions i de les regions integrades a l'Estat espanyol. Per als autors d'aquest text i els qui han votat a favor d'ell, continua essent molt clar que solament hi ha una sobirania: la de la «nació espanyola», com es diu en els primers articles del text constitucional. I aquesta «nació espanyola» és la que reestructura el seu Estat des del poder central, com vol. No hi són reconegudes, doncs, diverses sobiraniaes nacionals -les de les diferents nacions que

formen part avui de l'Estat espanyol- que lliurement i sobirana pacten la seva vinculació mútua i les respectives atribucions, tant les que gaudirà el poder central com les pròpies de les institucions autonòmiques. Es aquesta visió centralista la que regeix tota la Constitució i és, també, l'eix que regula el capítol sobre les autonomies. Com digué Gabriel Cisneros, diputat d'UCD, al Ple del Congrés de Diputats, aquesta Constitució s'estableix «en el marc d'una trilogia: una nació, una sobirania, un Estat». [35] Rafael Arias Salgado, també diputat d'UCD, de la seva banda, afegí que del que es tracta és de «poder encauzar la presión anticentralista, antes latente y hoy expresa y potencialmente conflictiva, que se extiende por todo el país». [36] I Gabriel Cisneros -altra vegada- en treia aquesta conclusió: «La unidad de España es preconstitucional y metaconstitucional», [37] és a dir no pot ser posada en qüestió i està per sobre de tot. Aquesta concepció, que manté un Estat opressor dels drets nacionals, sotmetent a aquest Estat la voluntat i la llibertat de les nacions que hi romanen unides per la força, ha condicionat decididament la polèmica amb el Partit Nacionalista Basc pel que fa al reconeixement dels furs d'Euzkadi. En el fons d'aquest debat hi era també present el tema de la sobirania. El debat fou aconduït, segons un comentarista, sota «el rumor de poderes fácticos», «un céfiro verde de estado mayor». [38] Mentre es desenvolupava, se celebrà una reunió de la «Junta de Jefes de Estado Mayor» amb el president Suárez i el vice-president primer tinent general Gutiérrez Mellado, de la qual va dir la premsa -encara que després ho va desmentir el govern- que s'hi havia tractat el problema plantejat per les exigències del PNB. El que és clar és que, després d'aquesta reunió militar, la UCD va endurir les seves condicions pel que fa al reconeixement dels furs d'Euzkadi i exigí, entre d'altres coses, que el PNB votés contra el reconeixement del dret a l'autodeterminació (com va fer després el PNB en la votació al Ple del Congrés). [39] El PNB, no obstant això, no va votar posteriorment el conjunt del projecte constitucional, abandonant la sala i al·legant que no podia prendre una decisió en aquells moments.

La iniciativa del procés autonòmic

El text del projecte de Constitució té una cura especial, en conseqüència, a posar el màxim de garanties per al poder de l'Estat central per a evitar, en qualsevol cas, que el reconeixement de les autonomies -encara que no depassin l'àmbit pràcticament administratiu- pogués posar en perill en un moment determinat aquest poder polític central.

Això ho fa ja a partir dels primers articles que regulen el procés per accedir a l'autonomia, més complex i amb menys participació popular que el que establia la Constitució republicana de 1931. (Que, d'altra banda, exigia també votacions molt qualificades a l'hora d'aprovació dels projectes d'Estatut als territoris afectats, en un afany evident de garantir la unitat de l'Estat.)

L'actual projecte estableix un procediment específic que regula les condicions que ha de tenir la decisió per la qual s'inicia el procés autonòmic, prèvia a començar la redacció del projecte d'Estatut. A la Constitució republicana, en canvi, aquest procediment no es concretava, sinó que simplement es deia que, quan una o diverses províncies limítrofes amb característiques comunes decidissin organitzar-se com a «regió autònoma», «presentaran el seu Estatut» elaborat segons establia la mateixa Constitució.

El procediment previ que regula l'actual projecte té, a més, diverses variants (arts. 137, 145, i disposicions transitòries primera, segona, tercera), segons els casos (amb la intervenció de les diputacions provincials elegides des de les properes eleccions municipals, bé dels òrgans preautonòmics actuals, i sempre amb el vot favorable dels municipis amb majories, qualificades tant pel que fa al seu nombre menys dues terceres parts dels municipis- com a la població representada -la majoria absoluta del cens de cada província). Queden exceptuats d'aquest procediment previ els territoris que «en el passat hagin plebiscitat afirmativament projectes d'Estatut d'autonomia» (disposició transitòria segona).

De fet aquest sistema tan complex d'iniciar el procés autonòmic porta, a més, a substituir la participació dels ajuntaments democràtics en l'aprovació del projecte d'Estatut -que era regulada per la Constitució Republicana i que no està prevista en l'actual projecte- per una mera exigència de participació d'aquests ajuntaments a l'hora de decidir simplement la iniciació del procés autonòmic. Així, s'aconsegueix que els ajuntaments democràtics, els òrgans de poder local més propers al poble, no tinguin una participació activa a l'hora d'aprovació del projecte d'Estatut (en la mateixa línia que la supressió del plebiscit popular previ del projecte, abans d'enviar-lo a Madrid, com veurem més endavant, és a dir, amb l'objectiu d'allunyar al màxim el poble de la responsabilitat d'aprovació del projecte originari d'Estatut i de privar a aquest projecte del necessari suport popular).

Encara que entre les diferents variants, en la iniciació del procés autonòmic, es preveu la simplificació d'aquest procés pel que fa als casos on ja ha estat plebiscitat en d'altres temps un Estatut d'Autonomia -i això pot beneficiar en certa manera la rapidesa del procediment autonòmic al Principat-, el que és cert és que comporta unes possibilitats molt grans de discriminació entre unes i altres nacions i regions, dificultant greument en concret el procés autonòmic pel que fa al País Valencià i les Illes.

Autonomies de primera i de segona categoria

Això és agreujat encara per l'establiment de dues categories d'autonomia, previst al projecte de Constitució: el que s'anomenen ja en alguns medis «autonomies de primera» i «de segona». Pel que fa a aquestes «autonomies de segona», a les quals s'hi accedeix quan la iniciativa del procés autonòmic té el suport de «les dues terceres parts dels municipis, la població dels quals representi la majoria absoluta del cens electoral de cada província» (art. 137, 2), solament tenen dret a competències ridícules al llarg de cinc anys, després dels quals, i prèvia reforma dels seus estatuts -aprovada per les Corts de l'Estat central- podran ampliar les seves competències i esdevenir «autonomies de primera» (art. 141). No caldrà deixar transcórrer aquests cinc anys si la iniciativa del procés autonòmic és acordada per una majoria qualificada encara més gran (tres quartes parts dels municipis de cada província, que representin almenys la majoria del cens electoral d'aquesta província) i a més es ratifiqui la decisió en un referèndum per la majoria absoluta dels electors de cadascuna de les províncies (article 145, 1).

És clar que l'establiment de dues categories d'autonomia té com a objectiu reforçar al màxim les garanties per a l'Estat, establir d'altra banda discriminacions entre els pobles de les diverses nacions i regions per tal d'enfrontar-los entre ells, i atenuar al màxim les repercussions que podria tenir per a l'Estat centralista l'accés massiu i conjunt de tots a un mateix grau d'autonomia. En el cas dels Països Catalans -on el Principat té ja el dret d'esdevenir una Autonomia, de Primera, perquè ja va plebiscitar en d'altre temps un Estatut (disposició transitòria segona)-, l'establiment de dues possibles categories d'autonomia permet accentuar, d'altra banda, els recels mutus, dificultar la recuperació de la consciència autonòmica dels sectors més endarrerits al País Valencià i les Illes i obstaculitzar al màxim el procés de reconstrucció nacional comuna.

L'aprovació de l'Estatut. No hi ha plebiscit previ

Quant al text del projecte d'Estatut, el text constitucional encomana la seva redacció a una «assemblea composta pels membres de la Diputació o de l'òrgan interinsular de les províncies afectades, i pels diputats i senadors elegits» per a representar-les a les Corts espanyoles, en el cas de les «autonomies de segona» (art. 139). Si es tracta de les «autonomies de primera» (art. 145, 2), la redacció del projecte d'Estatut està encomanada solament als parlamentaris de les Corts espanyoles elegits a les províncies incloses en la Comunitat Autònoma (art. 145, 2); és a dir, a l'«Assemblea de Parlamentaris», sense que hi participin les diputacions.

En cap cas no es preveu elecció específica de representants propis per part dels ciutadans de les Comunitats Autònomes amb la missió única de redactar el projecte d'Estatut, com caldria en un procediment veritablement democràtic i respectuós de la voluntat del poble d'aquestes comunitats. Sinó que s'encomana als parlamentaris elegits no per a un parlament propi sinó per al Parlament de l'Estat central. (Ni tan sols es preveu un sistema intermig com el que s'aplicà a Catalunya en el cas de la redacció de l'Estatut de Núria el 1931, quan l'aprovació del projecte fou encomanada a la Diputació Provisional de la Generalitat elegida pels regidors democràtics amb aquesta missió exclusiva.)

No es reconeix al poble de cada Comunitat Autònoma el dret de plebiscitar el propi projecte d'Estatut abans que aquest sigui enviat a Madrid. No solament no s'ha perfeccionat en un sentit més democràtic el mecanisme de plebiscit previ que recollia la Constitució Republicana (fent-lo vinculant; impeding que les Corts espanyoles poguessin modificar i retallar al seu arbitri el text plebiscitat prèviament -com van fer amb l'Estatut- de Núria-, exigint que les Corts solament el poguessin acceptar o rebutjar íntegrament, i solament en raó a la seva constitucionalitat), sinó que s'ha suprimit aquest plebiscit previ.

Així, el text del projecte d'Estatut és privat de la força que li donaria el suport explícit del poble de la Comunitat Autònoma, abans del debat a Madrid. L'objectiu és clar: deixar les mans lliures a les corts espanyoles perquè puguin tractar els projectes d'Estatut com un afer estatal més, sense estar condicionades per la força que atorgaria el vot popular massiu a aquests projectes.

L'actual text constitucional solament reconeix al poble de la Comunitat Autònoma el dret de refrendar amb el seu vot el text, una vegada aprovat ja a Madrid en la negociació entre la Comissió Constitucional i una delegació de l'Assemblea de Parlamentaris o bé -i ambdues parts no arribessin a un acord- després d'haver estat aprovat com un projecte de llei a les Corts espanyoles. En ambdós casos és un referèndum sobre un text que tindrà ja el vist i plau

de l'Estat Central i que haurà pogut ser retallat i reformat a Madrid. I no sobre, el propi projecte d'Estatut.

Això pel que fa a les «autonomies de primera». Perquè en el cas de les de «segona», el projecte d'Estatut és tractat com un projecte de llei més a les corts de l'Estat central, i prou.

Prohibida la Federació

El projecte de Constitució -i en això recull el que deia la Constitució republicana- nega expressament als pobles de les nacions i regions el dret de federar-se lliurement entre ells (art. 138, 1). És aquesta una prohibició destinada explícitament a evitar qualsevol acord entre les Comunitats Autònomes que pugui aproximar l'estructura de l'Estat a una configuració federal. Respecte a Catalunya, el País Valencià i les Illes, aquest és un gravíssim obstacle que té com a objectiu impedir el lliure procés de reconstrucció nacional dels Països Catalans.

El text no solament prohibeix la Federació de comunitats autònomes, sinó que fins i tot exigeix l'autorització de les Corts de l'Estat perquè puguin ser signats acords de cooperació entre elles (art. 138, 2). Això significa que per a qualsevol acord, encara que sigui de tipus cultural (com el manteniment i el desenvolupament conjunt de l'Institut d'Estudis Catalans, l'ensenyament de la llengua comuna, la posta en pràctica dels acords del Congrés de Cultura Catalana conjuntament, etc.) caldrà aconseguir prèviament l'aprovació estatal.

Menys competències autònomes que a la Constitució republicana

El projecte de Constitució atribueix exclusivament a l'Estat central competències que són essencials per a les Comunitats Autònomes si es vol garantir un mínim exercici del dret a l'autogovern i el reconeixement d'un poder polític autònom efectiu.

No és cert, com alguns han pretès, que les competències de l'Estat recollides a l'actual text constitucional siguin menors que les de la Constitució republicana de 1931 (que, d'altra banda, era ja de caire centralista i va suposar que fossin retallades les competències que el poble de Catalunya atorgava a la Generalitat en el projecte d'Estatut de Núria, plebiscitat aquell mateix any).

[...]

[...] cal tenir en compte que la Constitució republicana dividia les competències de l'Estat en dues llistes: 1. La d'aquelles matèries que eren de competència exclusiva de l'Estat, tant pel que feia a la legislació com a l'execució directa; 2. La d'aquelles que eren de competència, exclusiva estatal pel que feia a la legislació, però quant a la seva execució podien ésser atribuïdes a les regions autònomes, «en la mesura de la seva capacitat política, a judici de les Corts» (arts. 14 i 15 de la Constitució de 1931).

Bé que les Corts espanyoles continuaven tenint el dret de decidir quan l'execució d'aquestes matèries podia ser atribuïda a les regions autònomes, es tractava d'una llista concreta, amb unes matèries clarament determinades, que les «regions autònomes» podien reclamar a l'hora de plantejar els seus projectes d'Estatut.

En canvi, l'actual projecte les inclou en una sola llista de competències: en ella es recullen, sense distincions, les matèries de competència exclusiva estatal (art. 143). Això podia ser un avantatge si aquesta llista hagués reduït al màxim les competències exclusives estatals, deixant per tant les altres, per a les Comunitats Autònomes. De fet, però, no succeeix així.

L'actual projecte inclou en aquesta llista, com a exclusives de l'Estat, a més de totes aquelles competències que la Constitució republicana distribuïa entre les dues llistes -per tant, també les que en aquell cas podien ser atribuïdes a l'execució de les «regions autònomes-, altres competències que la Constitució republicana deixava exclusivament a les institucions autonòmiques. Entre elles, les, més importants pel que fa a l'autogovern: les relatives a l'administració de justícia, ordre públic interior, legislació civil, legislació administrativa, dret de convocar referèndum, etc.

Entre d'altres qüestions, l'actual projecte deixa també a les mans de l'Estat central la legislació bàsica i el règim econòmic de la Seguretat Social, la Sanitat i la «planificació general de l'activitat econòmica», que tampoc no eren previstes a la llista de la Constitució republicana (que deixava l'execució i el desenvolupament de les bases de

la legislació Sanitària interior a les «regions»). Pel que fa a la planificació econòmica -qüestió molt important pel que fa al dret de les Comunitats Autònomes de decidir sobre els seus propis recursos econòmics i orientar l'economia segons els propis interessos i la pròpia política-, el projecte de Constitució, a més d'atorgar exclusivament a l'Estat les «bases i la coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica» (article 143, 13) diu que «el govern elaborarà els projectes de planificació, d'acord amb les previsions que li siguin facilitades per les Comunitats Autònomes» (art. 125, 2), la qual cosa permet deduir que el paper que, en aquest cas, atorga la Constitució als òrgans autonòmics no és sinó purament informatiu i consultiu però no decisor.

Quant a la legislació social, la seva, execució s'inclouïa, en la Constitució republicana, a la llista que podia ser atribuïda a les «regions autònomes», encara que es precisava -i això va ser fruit de les exigències del dirigent del PSOE i UGT Largo Caballero, que va provocar un enfrontament amb els diputats catalans al Parlament- que seria «inspeccionada pel govern de la República per a garantir l'estricta compliment» de la legislació social de l'Estat i dels tractats internacionals. A l'actual projecte de Constitució es diu que es competència exclusiva de l'Estat la legislació laboral, «sense perjudici de la seva execució pels òrgans de les comunitats autònomes» (art. 143, 7). Cal tenir en compte que el republicà era, en aquest aspecte, especialment restrictiu. En l'actual debat constitucional va ser derrotada una esmena del PNB que pretenia atribuir un més gran nivell de competències en qüestions laborals a les Comunitats Autònomes, limitant la competència de l'Estat a la legislació «bàsica».

Ni Tribunal de Cassació ni Ordre Públic

Dues competències especialment significatives i essencials pel que fa al reconeixement d'una autèntica autonomia política són atribuïdes exclusivament a l'Estat central per l'actual projecte de Constitució: l'Administració de Justícia i l'Ordre Públic.

El text constitucional és molt clar pel que fa a l'Administració de Justícia: és competència exclusiva de l'Estat central (art. 143, 5). El «Tribunal Suprem, amb jurisdicció a tota Espanya és òrgan jurisdiccional superior en tots els ordres, excepte el que es disposa en matèria de garanties constitucionals» (art. 117, 1). I tota l'estructuració de la Justícia depèn d'una Llei Orgànica del poder judicial aprovada per les Corts centrals (art. 116).

És evident que, en aquestes condicions, la previsió d'un anomenat «Tribunal Superior de Justícia» a les comunitats autònomes (art. 146) -al qual se li atorga una denominació equívoca copiant la prevista a l'Estatut de Núria no té res a veure amb el Tribunal de Cassació que va ser una institució fonamental de l'Estatut de 1932. El Tribunal de Cassació, les seves atribucions i la responsabilitat de la Generalitat pel que feia al seu nomenament i la seva configuració, així com el dret de la Generalitat a organitzar l'administració de Justícia a Catalunya i nomenar els jutges i magistrats amb jurisdicció al seu territori, etc. van ser possibles perquè la Constitució republicana atribuïa solament com a competència exclusiva de l'Estat, pel que fa al poder judicial, «la Jurisdicció del Tribunal Suprem, excepte les atribucions que als reconeixin als poders regionals».

L'existència del Tribunal de Cassació suposava el reconeixement d'un poder judicial propi de Catalunya, tenia jurisdicció pròpia i era l'última instància pel que feia «a les matèries civils i administratives, la legislació exclusiva de les quals sigui atribuïda a la Generalitat»; també quant als recursos sobre «qualificació de documents referents al dret privat català que donin motiu a inscripció en els registres de la propietat»; i resolva els conflictes de competència i jurisdicció entre les autoritats judicials de Catalunya. En canvi, aquest «Tribunal Superior de Justícia» previst al projecte de Constitució actual no és sinó un mitjà per a la descentralització purament administrativa de la Justícia, perquè en tots els casos és el Tribunal Suprem de l'Estat central «l'òrgan superior en tots els ordres». Les previstes «formes de participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de les demarcacions judicials del corresponent territori» (art. 146) -i solament en això, i no pas pel que fa al nomenament de jutges i magistrats, organització de l'administració de Justícia, etc.- es preveu que puguin ser regulades als Estatuts d'autonomia, però es té cura de precisar fins i tot en això: «de conformitat amb el que prevegi la llei orgànica del poder judicial i dins de la unitat i la independència d'aquest». [40]

Respecte a l'ordre públic, la Constitució republicana atribuïa a l'Estat només exclusivament i la «defensa de la Seguretat Pública en els conflictes de caràcter supraregional o extraregional». L'actual projecte, en canvi, reserva exclusivament a l'Estat tot el que es refereix a la «Seguretat Pública», sense excepcions (article 143, 27). L'única concessió que es fa en aquest terreny és la «possibilitat de creació de policies per les comunitats autònomes, en la forma que s'estableixi als estatuts respectius en el marc del que disposi una Llei Orgànica». La qual cosa solament permet a les Comunitats Autònomes de dotar-se d'una mena de policia auxiliar de la policia estatal, i és l'Estat qui conserva el dret de legislar i regir tot allò que faci referència a l'ordre públic interior de les Comunitats Autònomes.

Fins i tot la creació d'aquestes policies autònomes ha d'ésser regulada per una Llei Orgànica de les Corts de l'Estat. És cert que l'aplicació d'aquest dret reconegut per la Constitució republicana a les «regions autònomes» respecte a l'ordre públic interior va ser restringida a la pràctica pel que fa a la Generalitat, a l'hora de concretar-lo a l'Estatut de 1932 -atorgant de fet, si no de dret, atribucions decisòries a un òrgan mixt com era la Junta de Seguretat, preveient la intervenció del govern central en les qüestions d'ordre públic interior «per pròpia iniciativa quan estimi que afecta l'interès general de l'Estat», i l'aplicació de la llei general d'ordre públic de l'Estat central a Catalunya per a la declaració d'estat de guerra i els casos de suspensió de les garanties constitucionals- i provocà nombrosos problemes. Tot i això, l'existència d'aquest article al text constitucional republicà suposava el reconeixement al més elevat nivell jurídic dels drets de les «regions autònomes» a legislar i executar la seva pròpia política de Seguretat Pública pel que feia als problemes interns. A la República, això va comportar un conflicte latent important entre l'Estat i la Generalitat, i aquesta va participar almenys directament en la gestió de la política d'ordre públic intern i en el nomenament dels seus responsables. El 19 de juliol de 1936 això fou un element molt important per a la victòria de la República a Catalunya, juntament amb l'armament de les milícies populars. [41]

Tampoc la legislació civil

Un altre aspecte fonamental reconegut a les «regions autònomes» per la Constitució republicana, i que ara és reservat en exclusiva a l'Estat, és la Legislació Civil. La Constitució republicana solament atribuïa a l'Estat -deixant fins i tot la possibilitat de la seva execució per les «regions autònomes»-, «la forma del matrimoni, l'ordenació dels registres i hipoteques, les bases de les obligacions contractuals i la regulació dels Estatuts, personal, real i formal, per a coordinar l'aplicació i resoldre els conflictes entre les diverses legislacions civils de l'Estat». La resta podia ser assumida en exclusiva -tant a nivell de legislació com d'execució- per la «Regió Autònoma».

Ara, en canvi, l'actual projecte de Constitució reserva exclusivament a l'Estat «la legislació civil» (art. 143, 8). I afegeix: «Sense perjudici de la conservació, la modificació i el desenvolupament dels drets civils forals o especials, on existeixin, per les Comunitats Autònomes. En qualsevol cas, les regles relatives a l'aplicació i l'eficàcia de les normes jurídiques, relacions jurídic-civils relatives a la forma de matrimoni, ordenació dels registres i les hipoteques, bases de les obligacions contractuals, normes per a resoldre els conflictes de lleis i determinació de les fonts del dret, amb respecte en aquest darrer cas a les normes del dret foral.»

És clar, doncs, que a l'actual projecte constitucional la legislació civil -amb l'única excepció dels drets forals o especials- és de competència exclusiva estatal. La darrera precisió del paràgraf tendeix encara a reforçar aquesta exclusiva -per a impedir que poguessin ser considerades transferibles- respecte a determinades matèries. Quan, en canvi, la Constitució republicana solament feia aquestes excepcions per a precisar quines matèries de legislació civil eren de competència legislativa estatal, però podien ser atribuïdes a l'execució de les «regions autònomes».

També reserva exclusivament a l'Estat l'actual projecte -i no ho feia la Constitució republicana- les «bases del règim jurídic de les Administracions públiques i del règim estatutari dels seus funcionaris... el procediment administratiu comú (afegint: "sense perjudici de les especialitats derivades de l'organització pròpia de les comunitats autònomes"), legislació bàsica sobre contractes i concessions administratives i el sistema de responsabilitat de totes les administracions públiques».

Quant a la legislació mercantil, penal i processal, la Constitució republicana la incloïa a la llista de matèries que podien ser atribuïdes a execució de les «regions autònomes», mentre que l'actual projecte les deixa de competència exclusiva de l'Estat (art. 143, 6). (Encara que afegeix que serà «sense perjudici de les necessàries especialitats que es derivin de les particularitats dels drets substantius de les comunitats autònomes»). Igualment es deixa a l'exclusiva competència de l'Estat la legislació sobre propietat intel·lectual i industrial, que a la Constitució republicana també era atribuïda a l'execució de les «regions autònomes». La Constitució republicana, d'altra banda, no reservava expressament a l'Estat, a cap nivell, la legislació penitenciària, com ho fa l'actual projecte. [...]

Ensenyament: l'Estat dicta les normes bàsiques

L'article 143, 28, atribueix exclusivament a l'Estat les «normes bàsiques per al desenvolupament de l'article 25 de la Constitució», que és el que fa referència a l'Ensenyament i en el qual no es diu res sobre les Comunitats Autònomes. Això suposa evidentment que l'Estat tindrà el poder de regular les qüestions fonamentals de l'ensenyament i la seva organització.

A la Constitució republicana, es deia que «una llei d'Instrucció Pública determinarà l'edat escolar per a cada grau, la duració dels períodes d'escolaritat, el contingut dels plans pedagògics i les condicions en què es podrà autoritzar l'ensenyament en els establiments privats». Però tot seguit s'hi afegia: «Les regions autònomes podran organitzar l'ensenyament en les seves llengües respectives; d'acord amb les facultats que es concedeixin en els seus Estatuts.»

Res d'això es diu ara al projecte constitucional, excepte que una de les competències de les comunitats autònomes podrà

ser «el foment de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma» (art. 141 p). Però no és el mateix fomentar l'ensenyament de la llengua que tenir el dret d'organitzar l'ensenyament en les seves llengües respectives.

Així l'Estatut de 1932 -tot i que la Constitució republicana va suposar un important retall respecte a l'Estatut de Núria- atribuïa a la Generalitat específicament el dret de «crear i sostenir els centres d'ensenyament, en tots els graus i ordres que cregui oportuns» (art. 7). És a dir, permetia competències molt àmplies a la Generalitat respecte a l'ensenyament. I la Generalitat ho va aprofitar la consciència, en allò que fou una de les seves tasques més importants.

L'actual projecte ha suprimit la previsió que es feia en un primer avantprojecte, i que es recollia del text republicà (on era un dels aspectes més negatius), segons la qual «l'Estat podrà mantenir o crear en els territoris autònoms institucions docents de tots els graus en l'idioma oficial». Aquest afegit ha estat ara suprimit del text constitucional, però això vol dir molt poc si es manté el dret de l'Estat a dictar les normes bàsiques sobre ensenyament. Es tracta solament d'una supressió formal, perquè es conserva íntegre el dret de l'Estat a regular l'ensenyament i queda clar -perquè res es diu en contra al text constitucional- que una de les seves atribucions continua essent la de crear centres propis en tot el territori de l'Estat. Com ho feia la Constitució republicana, també l'actual projecte atribueix exclusivament a l'Estat la regulació de les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals. Igualment li reconeix el dret a la inspecció sobre matèries educatives.

La TV a les mans de l'Estat

Finalment, quant a la qüestió de les competències, és important assenyalar la derrota al Congrés d'una proposta de la Minoria Catalana que reclamava que la Constitució especificqués que el control dels Mitjans de Comunicació de l'Estat -que l'article 19, 3 regula com a competència del Parlament estatal- fos atribuït als Parlaments autònoms. Aquesta és una qüestió d'una importància transcendental perquè suposa la negativa a deixar en mans de les institucions autònomes la TV, la ràdio i la premsa estatals, amb la seva decisiva influència en la configuració de l'opinió pública i en el desenvolupament d'una o altra realitat lingüística (una TV controlada per un Parlament estatal de dretes pot tenir una influència molt gran a l'hora de condicionar l'adhesió o el rebuig dels ciutadans a la política desenvolupada per un parlament autònom d'esquerra al propi territori autònom, per exemple. I fins i tot pot ser utilitzada per l'Estat com un mitjà per a combatre -amb el predomini aclaparant de la llengua estatal - els esforços de desenvolupament de les llengües nacionals).

Encara que a la llista de competències del projecte constitucional s'especifiqui que són competència de l'Estat les normes bàsiques sobre els mitjans de comunicació social, incloent-hi la TV, «sense perjudici de les facultats que en el seu desenvolupament i execució corresponguin a les Comunitats Autònomes» (art. 143, 26), calia que s'especifiqués clarament que el control parlamentari correspondrà als parlaments autònoms, i no com diu ara el projecte al Parlament estatal.

Una altra proposta de la Minoria Catalana -i en aquest cas no en relació a les competències- va ser rebutjada, en la línia de reforçar al màxim la garantia de la unitat estatal: la que proposava que s'especifiqués a l'article 28 l'obligació que el servei militar s'acompleixi a la «regió d'origen». Així continuarà garantida l'actual pràctica de traslladar els catalans a Madrid, els andalusos a Euzkadi, els gallecs a Extremadura, els castellans al País Valencià, etc. per tal que res no vinculi els soldats amb el lloc on estan en el cas d'haver de recórrer a una intervenció militar.

Les competències no previstes, per a l'Estat

Com ja feia la Constitució republicana -en conseqüència amb la seva configuració no federal de l'Estat- també al projecte actual les competències que l'Estatut no reculli explícitament seran competència de l'Estat (atorgant-li, però, la facultat de poder-les distribuir o transmetre per mitjà d'una llei: art. 143, 2), i el dret de l'Estat preval sobre el de les Comunitats autònomes en tot allò que no els és atribuït en exclusiva (art. 143, 3).

En canvi, l'Estatut de Núria -responent a una concepció federal- preveia que «les matèries concernents exclusivament a la vida interior de Catalunya respecte a les quals no tinguin reservades la legislació, o la legislació i execució, el Poder de la República» eren competència de la Generalitat per elles mateixes, encara que no les recollís l'Estatut (art. 13, n de l'Estatut de Núria). I, fins i tot, que la Generalitat podia dictar «lleis i reglaments de vigència transitòria» sobre, matèries reservades a l'Estat, «mentre el Poder de la República no ho faci» (art. 12).

L'Estat pot transferir o delegar facultats pròpies

El segon paràgraf de l'article 144 ha estat presentat com a una innovació que, per ella mateixa, suposa ja unes possibilitats més grans d'autogovern que les reconegudes per la Constitució republicana.

Val la pena reproduir-lo íntegrament: «L'Estat podrà transferir o delegar en les Comunitats Autònomes, mitjançant Llei

Orgànica, facultats corresponents a matèria de titularitat estatal que per la seva pròpia natura siguin susceptibles de transferència o delegació. La llei preveurà en cada cas la corresponent transferència de mitjans financers, així com les formes de control que es reservi l'Estat.»

És cert, òbviament, que aquest text dóna la possibilitat que l'Estat central transfereixi o delegui competències que la Constitució li atribueix com a pròpies. Cal, però, tenir en compte, a l'hora de valorar el seu abast: 1. A canvi d'aquesta possibilitat de transferència o delegació es renuncia a concretar una llista de competències que, per elles mateixes, pugui reclamar una Comunitat Autònoma per a la seva execució, acceptant que siguin atribuïdes exclusivament a l'Estat competències que la Constitució republicana atribuïa a l'execució de les Comunitats Autònomes. 2. La frase «que per la seva natura siguin susceptibles de transferència o delegació» dóna peu a qualsevol interpretació, en no haver almenys una llista concreta de quines són les matèries que l'Estat pot transferir o delegar. Es deixar en mans de l'Estat no solament la decisió de transferir o delegar aquestes matèries, sinó fins i tot de dirimir quines són o no «per la seva natura susceptibles de transferència o delegació». 3. Fins i tot en la més àmplia interpretació, sembla impossible que siguin incloses entre aquestes matèries aquelles competències que en la mateixa Constitució són considerades com a inherents al poder de l'Estat, i que la Constitució republicana atribuïa a les Comunitats Autònomes, com poden ser l'Ordre Públic i l'Administració de Justícia. Fins i tot la introducció de la possibilitat de «delegació» -a més de la de «transferència»-, aconseguida no gràcies a la política general de consens sinó a la negociació particular a què va portar la resistència del PNB sobre aquesta qüestió, no dóna suficients garanties que aquestes competències tan importants puguin ésser incloses dins les previsions d'aquest article. 4. Aquestes competències transferides o delegades no serien recollides a l'Estatut, sinó que dependrien de la seva regulació específica en una Llei Orgànica aprovada per les Corts espanyoles sense cap mena de participació de les Comunitats Autònomes (cal recordar, a més, que per aprovar una llei orgànica és necessària la majoria absoluta del Congrés i no és suficient la majoria simple). 5. Aquesta Llei Orgànica delimitaria les formes de control que es reserva l'Estat sobre la Comunitat Autònoma pel que fa a la matèria transferida o delegada. És a dir, el control estatal -i les garanties contra aquest, que ja són ara minses respecte als Estatuts- no es regirà pel que és constitucional respecte a les altres atribucions de les Comunitats Autònomes, sinó en cada cas concret pel que estableixi la corresponent Llei Orgànica. Això equival a deixar en la més absoluta ambigüitat un aspecte tan essencial per a valorar l'abast real d'aquesta possibilitat de transferència i delegació.

Es cert que solament el reconeixement explícit i sense ambigüitats del dret de les Comunitats Autònomes a reclamar unes determinades competències és una garantia que podran ser reclamades. La inclusió d'aquest article no pot ser interpretat com un avenç respecte a la Constitució republicana, sinó com una forma de deixar una porta oberta perquè, en els casos més conflictius (Euzkadi, per exemple) l'Estat pugui fer concessions de poders propis -no reconeguts per ells mateixos a la Comunitat Autònoma- que superin els que podrien ser atribuïts segons la llista prevista a l'article 143.

L'article 144 no és una garantia més gran per a les Comunitats Autònomes davant l'Estat sinó, al contrari, una altra possibilitat que es dóna a l'Estat per a fer i desfer arbitràriament en la qüestió de les competències, arribant a discriminar les Comunitats Autònomes segons els propis interessos de l'Estat en un moment determinat. Cal afegir que aquesta arbitrarietat arriba fins a no delimitar tan sols en quines condicions de control estatal i en quines garanties per a les Comunitats Autònomes s'aplicarà aquesta transferència o delegació de competències, ni si seran les mateixes en tots els casos i respecte a totes les Comunitats Autònomes per igual.

Una Hisenda dependent

La Hisenda autònoma, fonamental per a l'exercici de l'autonomia política -sense autonomia financera, no hi ha autonomia política- és regulada als articles 150, 151 i 152 del projecte constitucional. Ja l'article 127 deixa ben clar que «la potestat originària per a establir tributs correspon exclusivament a l'Estat», és a dir que la sobirania tributària és exclusiva de l'Estat. Quant als recursos de les Comunitats Autònomes, el projecte opta pel criteri de l'Estatut de 1932, que va suposar un canvi substancial molt negatiu respecte al que preveia l'Estatut de Núria, canvi que va portar a qualificar la situació financera de la hisenda de la Generalitat de «purgatori financer». [42] «Al no contar con un sistema fiscal propio -diu Albert Balcells- la hacienda catalana se asfixiaba.» [43]

Segons aquest criteri, la Hisenda autònoma se sosté fonamentalment pels impostos que cedeix l'Estat i els impostos propis, a part del rendiment del propi patrimoni. És a dir, depèn del que cedeixi l'Estat -que està en funció de les competències assumides i del que el pressupost de l'Estat destinava a cobrir aquestes competències- i dels propis impostos que creï la Comunitat Autònoma. Això darrer, en no poder crear impostos que cobreixin l'àmbit dels estatals, no fa altra cosa que tomar més cara l'autonomia (art. 151, 1).

El criteri de l'Estatut de Núria, en canvi, era que l'Estat tingués atribuïts uns impostos determinats - fonamentalment, les contribucions indirectes i els beneficis dels monopolis-, i la Generalitat uns altres -els impostos directes (contribució territorial, rústica i urbana; contribució industrial i de comerç; per utilitats; i l'impost sobre drets reals, persones jurídiques i transmissió de béns). Això hagués atorgat a la Generalitat uns impostos propis, no dependents

dels de l'Estat, amb els quals podia construir una hisenda pròpia.

El projecte, de Constitució introdueix una novetat sobre el sistema de l'Estatut de 1932: el que s'anomena -amb una expressió demagògica- «Fons de Compensació», del qual es diu que serà utilitzat «amb la finalitat de corregir desequilibris econòmics interterritorials i fer efectiu el principi de «solidaritat» (art. 152, 2). Aquest fons s'origina mitjançant uns recursos que distribuïran les Corts de l'Estat entre les diferents Comunitats Autònomes. No es tracta, doncs, d'un fons creat per acord entre les diferents Comunitats Autònomes i regulat per un organisme que les representi -això seria un autèntic fons de solidaritat-, sinó que són les Corts de l'Estat les qui el regulen. Això fa de fet que aquest fons es converteixi en una forma d'afavorir econòmicament aquelles Comunitats Autònomes que tinguin els seus governs autònoms en mans de les forces polítiques dominants a les Corts de l'Estat, i castigar, restant-los recursos, aquelles on el govern autònom no respongui a la correlació de forces a nivell estatal. És a dir, es tracta més d'un fons destinat a dotar l'Estat d'un poderós instrument de pressió econòmica sobre les Comunitats Autònomes i les seves institucions que d'un fons de solidaritat entre elles com el projecte, demagògicament, pretén presentar.

El control de l'Estat sobre les Comunitats Autònomes

És aquest un aspecte fonamental per a veure fins a quin punt l'actual projecte de Constitució deixa a l'arbitri de l'Estat Central el control de l'exercici del dret a l'autonomia per part de les institucions de les Comunitats Autònomes.

També en això la Constitució republicana donava més garanties que l'actual projecte de Constitució. (I malgrat això, el Tribunal de Garanties Constitucionals anul·là la Llei de Contractes de Conreu de la Generalitat, i el govern i les Corts republicanes dretanes sorgides de les eleccions de novembre de 1933 van suspendre l'Estatut de Catalunya després dels fets d'octubre del 34.) La Constitució republicana -completada pel que feia a Catalunya per l'Estatut de 1932 atribuïa el control estatal sobre els actes dels poders autònoms a un únic organisme: el Tribunal de Garanties Constitucionals, recollint-hi una concepció típica dels estats federals. [44] I cal subratllar una vegada més que en aquest Tribunal republicà hi havia una representació de les «regions autònomes», cosa que era encara una nova garantia que no té el Tribunal Constitucional previst a l'actual projecte. L'actual text constitucional, en canvi, estableix diversos àmbits de control estatal: Tribunal Constitucional, govern, contencioso-administratiu, Tribunal de Comptes, Corts espanyoles, Senat.

Vegem com s'articula això, i les diferències amb la Constitució republicana: 1. L'actual projecte preveu (art. 144, 3) que l'Estat podrà «dictar lleis que estableixin els principis necessaris per a harmonitzar les disposicions normatives de les Comunitats Autònomes, fins i tot en el cas de matèries atribuïdes a la competència d'aquestes quan ho exigeixi així l'interès general». També la Constitució republicana preveia una disposició semblant -encara que les diferents redaccions poden donar peu a interpretacions diverses en algun aspecte-, en la qual es deia (art. 19): «L'Estat podrà fixar, mitjançant una llei, aquelles bases a què hauran d'ajustar-se les disposicions legislatives de les regions autònomes, quan així ho exigeixi l'harmonia entre els interessos locals i l'interès general de la República.» La diferència fonamental entre ambdós textos constitucionals és que a l'actual projecte qui decideix sobre la necessitat de dictar aquestes lleis són les Corts espanyoles (amb l'única exigència que la votació a cada Cambra ha d'ésser per majoria absoluta quan es plantegi el vot per a decidir aquesta necessitat). És a dir, ho decideix el mateix organisme que després haurà d'aprovar la llei. En canvi, segons la Constitució republicana, ho decidia el Tribunal de Garanties Constitucionals. Per a més garantia encara, una vegada hi havia el dictamen del Tribunal, la llei havia de ser aprovada per dos terços dels diputats de les Corts (ara se suposa que l'aprovació del text de la llei serà com per a una llei ordinària, perquè solament s'exigeix la majoria absoluta per a decidir si és necessari dictar-la o no). 2. La Constitució republicana no deia res respecte al control estatal sobre les «regions autònomes» en els articles que feien referència a aquestes (art. 11 al 22) però atribuïa al Tribunal de Garanties Constitucionals, explícitament a l'article 121 «els conflictes de competència legislativa i tots els altres que sorgeixin entre l'Estat i les regions autònomes i les d'aquestes entre elles», a més dels recursos d'inconstitucionalitat. Solament hi eren excloses d'aquest control les qüestions relatives a les competències entre els tribunals estatals i els de les «regions autònomes», que s'atribuïa al Tribunal Suprem. Segons la llei orgànica que desenvolupà després el Tribunal de Garanties Constitucionals republicà, s'incloua explícitament també sota el seu control els «conflictes entre el Tribunal de Comptes i les regions autònomes». (Val a dir que l'Estatut de 1932 atorgava a aquest Tribunal de Comptes solament la funció de «fiscalitzar anualment la gestió de la Generalitat pel que fa a la recaptació d'impostos que li sigui atribuïda per la Delegació d'Hisenda de la República i a l'execució de serveis per encàrrec seu, sempre que es tracti de serveis que tinguin llur designació especial en els pressupostos de l'Estat».) A l'actual projecte constitucional, en canvi, solament s'atribueix al Tribunal Constitucional el control sobre «la constitucionalitat de les disposicions normatives amb força de llei» que dictin les institucions autonòmiques (art. 147, a). Al govern de l'Estat se li atribueix el control «previ dictamen del Consell d'Estat, de l'exercici de funcions delegades». A la jurisdicció contencioso-administrativa, el de «l'administració autònoma i les seves normes complementàries». I al Tribunal de Comptes, el control «econòmic i pressupostari» en la seva totalitat. Tot i això, pot interpretar-se que l'atribució dels conflictes de «competència» que es fa al Tribunal Constitucional a l'article 155 c) podria entendre's també referida als conflictes entre Estat i Comunitats Autònomes, però això no es diu explícitament com a la Constitució republicana. El que sí s'explicita, en canvi, és que «El govern podrà impugnar davant del Tribunal Constitucional disposicions i les resolucions adoptades pels òrgans de les Comunitats Autònomes. La impugnació produirà la suspensió de la disposició o resolució recorreguda, però el

Tribunal haurà de ratificar-la o aixecar-la en el terme màxim de sis mesos» (article 155, 2). És cert, però, que a l'hora de comparar ambdós textos constitucionals cal tenir en compte una vegada més la composició del Tribunal Constitucional prevista en l'actual. Perquè, talcom està prevista aquesta composició -que hem analitzat abans- potser val més que no tingui massa atribucions. Òbviament això no pot justificar l'atribució a d'altres organismes d'aquesta capacitat de control, i al·legar així que d'aquesta manera es donen més garanties a les Comunitats Autònomes que a la Constitució republicana. Al contrari, el que ens porta és a incidir novament que la composició del Tribunal Constitucional és precisament un dels aspectes que ens porta a rebutjar aquest projecte de Constitució.

3. La Constitució republicana preveia, en un article que suposava un reforçament del poder de control de l'Estat, que el Govern de la República «podrà dictar reglaments per a l'execució de les seves lleis, fins i tot en els casos en què aquesta execució correspongui a les autoritats regionals» (art. 20). No cal que la Constitució actual faci el mateix, perquè en ella no és prevista cap matèria que per ella mateixa pugui ser assumida per les Comunitats Autònomes per a la seva execució. Quant a les que puguin ser transferides o delegades, ja està clar que la mateixa llei que ho faci hi incorporarà les mesures de control estatal.

4. L'actual projecte preveu l'existència d'un delegat del Govern a la Comunitat Autònoma que «dirigirà l'administració perifèrica de l'Estat i la coordinarà, quan sigui procedent, amb l'administració autònoma» (art. 148). La Constitució republicana, en canvi, no preveia l'existència d'aquest delegat del govern central (solament es reconeixia una inspecció pel que feia a la legislació social, i després l'Estatut va reconèixer a l'Estat el poder d'enviar delegats que vetllessin per l'execució de les lleis. Si les reclamacions d'aquests delegats fossin trobades injustificades, la Generalitat podia recórrer al Tribunal de Garanties Constitucionals). El que sí deixava molt clar la Constitució republicana -i ara no ho fa el projecte de Constitució- era que «les lleis de la República seran executades a les regions autònomes per les seves autoritats respectives, excepte aquelles aplicació de les quals sigui atribuïda a òrgans específics o al text de les quals es digui el contrari» (art. 20).

5. La innovació més important de l'actual text respecte al republicà és la que regula el dret d'intervenció del govern central. Diu l'article 149 del projecte constitucional: «Si una Comunitat Autònoma no complís les obligacions que la Constitució o d'altres lleis li imposin, o actués de forma que atempti greument l'interès general d'Espanya, el Govern, amb aprovació per majoria absoluta del Senat, podrà adoptar les mesures necessàries per a obligar a aquella al compliment forçat d'aquelles obligacions o per a la protecció d'aquest interès general» (art. 149, 1). A part la contundència d'aquest text i l'ambigüitat de l'expressió «interès general d'Espanya» (l'abast del qual no s'explica enlloc, i que dona peu a qualsevol interpretació), ambigüitat gravíssima en una qüestió tan transcendental com és la que depèn de la possible intervenció del govern central, la garantia que es dona a les Comunitats Autònomes és ben poca: el vot del Senat per majoria absoluta. Ni tan sols s'exigeix una majoria-qualificada (dos terços, tres quarts, etc.) d'una cambra que, com és prevista a l'actual projecte constitucional, no solament no serà representativa de les Comunitats Autònomes, sinó que tindrà una composició amb molta probabilitat més conservadora que el Congrés de Diputats i amb un gran pes de les «províncies» amb poca població. La gravetat de tot això és encara més gran si, com preveu el mateix text constitucional, l'actual Senat perviu després d'aprovada la Constitució i no, se n'elegeix un de nou.

6. Reforma de la Constitució

El procediment de reforma de la Constitució prevista en el projecte actual pot qualificar-se entre els que tendeixen a dificultar aquesta revisió i no entre aquells que, com en el cas italià, la fan més fàcil.

El projecte preveu dues categories de normes constitucionals, a l'hora de preveure'n la reforma: 1. La revisió de tota la Constitució; o bé si afecta al Títol Preliminar, al Títol 1, capítol 2, Secció 1a (Llibertats Públiques), i al Títol II sobre la Monarquia. En aquest cas s'exigeix una majoria qualificada més gran: majoria de dos terços de cada cambra, dissolució posterior de les Corts, i nova votació també per majoria de dos terços de les dues cambres després de la nova elecció. Finalment, referèndum sobre el nou text (art. 162). És clar que aquestes garanties excepcionals hi són incloses per a preservar, no solament els articles relatius a les llibertats públiques, sinó sobretot aquells del Títol Preliminar on es defineix la forma monàrquica, la unitat de l'Estat, l'oficialitat del castellà i la missió de les Forces Armades, entre d'altres qüestions. I també íntegrament el capítol sobre la Monarquia.

2. Quant a la resta de la Constitució, s'exigeix tres cinquenes parts de cada cambra, i si no hi ha acord s'intenta un text conjunt. Si no s'aconsegueix un text conjunt del Congrés i el Senat, en cas que el text de reforma sigui votat per majoria absoluta al Senat el vot de dos terços del Congrés pot aprovar la reforma. No es dissolen les Corts i solament se sotmet a referèndum el projecte de reforma si ho demana una desena part dels membres d'una de les dues cambres (art. 161). Com a garantia, el projecte estableix que no es podrà iniciar una reforma constitucional en temps de guerra o d'estat d'excepció, setge o alarma (art. 163).

3. Conclusions: el «no» per a l'alliberament de classe i nacional

Davant el referèndum constitucional, en el qual solament hi caben les opcions del «Sí», «No», o bé l'abstenció. cal fer-se la següent pregunta: «¿És acceptable aquest text constitucional des d'un punt de vista de classe i nacional? És a dir, ¿és acceptable per a la classe obrera i els altres sectors oprimits? ¿És acceptable per a Catalunya, per als Països Catalans com a nació?»

Hem fet una anàlisi tant sobre el paper que juga aquest text constitucional en el moment concret de la lluita de classes a l'Estat espanyol, com sobre el contingut de l'articulat del projecte que ha aprovat el Congrés de Diputats. Al llarg d'aquestes planes hem denunciat la funció ideològica d'aquesta Constitució, que té com a objectiu configurar entre

les classes oprimides una voluntat conformadora amb l'Estat capitalista espanyol. Per aquesta raó, la crítica a la Constitució és també ideològica.

Però això, com ja hem explicat, no vol dir que considerem que el dilema actual sigui una Constitució capitalista o socialista, sinó si serveix per a consolidar i enfortir l'Estat burgès o bé per a debilitar-lo i fer-lo inestable, afavorint per tant la classe obrera i altres sectors oprimits en la seva lluita per a l'alliberament de classe i nacional. És entorn a aquest dilema que cal analitzar el text constitucional que se'ns planteja a votació.

En canvi, els partits participants de la política de consens constitucional, per tal d'aconseguir la participació del poble en el referèndum i obtenir un «Sí» massiu a la Constitució, no centren en general el debat sobre el contingut i el significat de la Constitució, sinó que pretenen situar el poble davant el dilema d'aprovar la Constitució o el retorn a l'antic règim del franquisme. S'evita la discussió sobre el contingut de la Constitució, però es repeteix sistemàticament: «La Constitució representa la ruptura legal amb el franquisme», «L'objectiu principal d'aquesta Constitució és trencar definitivament amb el franquisme», «El referèndum sobre la Constitució serà també un referèndum contra el franquisme». Fins i tot, el Comitè Executiu del PSUC ha llençat una campanya d'agitació amb el lema: «Sí a la Constitució. No al terrorisme.»[45]

No es pot admetre el xantatge dels partits que pretenen imposar el sí amb l'argument que un vot negatiu és fer el joc a la ultradreta. Aquest plantejament simplista, que identifica la Constitució amb la democràcia en abstracte com antítesi del franquisme, amaga la realitat. Caldria preguntar-se on estan els franquistes. El procés de canvi polític a l'Estat espanyol si ha produït amb la transformació de la majoria dels franquistes. Així, els franquistes d'ahir són els «demòcrates» d'avui. El partit màxim responsable de l'elaboració de la Constitució, UCD, és presidit per un ex-ministre «Secretario General del Movimiento», Adolfo Suárez. I un dels set membres de la ponència constitucional ha estat Fraga Iribarne. La majoria dels exfranquistes són els qui avui dirigeixen el procés constitucional amb l'objectiu de legitimar les noves formes polítiques de dominació capitalista. Perquè al cap i a la fi el franquisme, com tot règim totalitari, no és més que la forma política que adopta el capitalisme quan veu en perill la seva dominació.

Els partits participants del consens desqualifiquen aquells que es mostren oposats a l'actual text constitucional afirmant -com digué Jordi Solé Tura- que «la lucha contra la Constitución es, pues, la lucha contra la consolidación del sistema democrático en España». [46] Per tant, se'ns considera aliats de les forces involucionistes, dels franquistes, se'ns desqualifica dient: «Votar no, és votar com els franquistes.» El que passa -com digué Vicent Ventura- és que «cuando se está instalado en el poder -y no solamente está en el poder el que tiene el gobierno en sus manos sino también aquel sin el cual el gobierno no parecería lo que quiere parecer-, suele molestar que otros, testimoniales, minoritarios, vayan enredando».[47]

D'altres vegades, l'oposició al text constitucional és qualificada de «testimonial» i «ideologista», dient que es defensen posicions de grup però que no representen les posicions de la majoria. Perquè aquesta oposició planteja per exemple que la Constitució no reconeix el dret a l'autodeterminació o bé estableix la monarquia. Els qui ens atorguen aquests qualificatius amaguen, però, que la renúncia que ells fan del dret a l'autodeterminació va lligada a admetre el no reconeixement del caràcter plurinacional de l'Estat espanyol i a l'acceptació d'unes «autonomies» que no deixen d'ésser una descentralització administrativa de l'Estat i no permeten ni tan sols recuperar les competències de l'Estatut de 1932. Amaguen també que la imposició de la monarquia, obra pòstuma del general Franco, vulnera el principi de la sobirania del poble -en el qual ells posen tant d'èmfasi- i que el projecte de Constitució dóna al Rei, com ja hem demostrat, atribucions que converteixen el Parlament en una institució de segon ordre.

Amb la seva desqualificació dels qui critiquen la constitució, els partits de l'esquerra reformista pretenen tergiversar les opcions radicals que poden desemascarar les seves pròpies contradiccions ideològiques, les seves renúncies. I per això utilitzen tan sovint aquest argument tronat que «a veces la extrema izquierda y la extrema derecha terminan siendo la misma cosa».

Caldria preguntar a aquests polítics de l'esquerra reformista que diuen que «aquesta és una Constitució progressiva, innovadora en molts aspectes, que no tanca les portes a l'avenç cap al socialisme a través de la consolidació i l'aprofundiment de la democràcia», [48] si aquest text no hipoteca en realitat el seu propi programa. En les seves posicions es produeix una contradicció: la seva política de «consolidació de la democràcia com a via d'accés cap al socialisme», que representa el nucli central de la seva argumentació política, es converteix de fet en una política de reforçament de l'Estat burgès i, per tant, els allunya dels seus teòrics objectius socialistes. Caldria preguntar-los, més en concret, si aquesta Constitució -que entre d'altres coses constitucionalitza l'economia de mercat- permet la realització del programa que anomenen «de democràcia política i social». Aplicant aquesta Constitució seria declarada anticonstitucional la major part d'aquest programa.

Davant d'aquest projecte de Constitució solament es pot mantenir una posició global que tingui en compte tant el seu significat com el seu contingut total. No es tracta de veure si reconeix o no un dret de més o de menys -que la pròpia Constitució després limita o bé permet la seva suspensió en alguns casos-, sinó d'analitzar què significa la seva aprovació i quins són els seus elements fonamentals. Aquesta és, com hem vist, la Constitució de les classes dominants, de la dreta. La seva aprovació hipoteca la futura vida política, enforteix i consolida l'Estat capitalista espanyol, limita la participació política i l'organització de la classe obrera i altres sectors oprimits, i manté l'opressió nacional. En

definitiva, i aprovació d'aquesta Constitució ens allunya del socialisme i alliberament nacional.

¿Com expressar oposició al text constitucional que se'ns presenta a aprovació? És necessari, en primer lloc, que els partits d'esquerra revolucionària i els moviments de masses oposats a aquesta Constitució es posin d'acord per a plantejar conjuntament la darrera fase de la batalla constitucional, potenciant el debat públic i, fins i tot, la mobilització de masses. I concretant-la en una única alternativa davant el referèndum constitucional.

Defensem el vot negatiu abans que l'abstenció perquè aquesta no és suficientment combativa i és una alternativa confusa, ja que no delimita l'abstenció per motivacions polítiques de la produïda per mera indiferència.

La importància d'aconseguir un significatiu vot negatiu, únic políticament quantificable, a aquesta Constitució, almenys a les zones amb més consciència de classe i nacional com Euzkadi i Catalunya, representaria una important escletxa a les pretensions de la classe dominant, amb la col·laboració de l'esquerra reformista, de presentar aquesta constitució com la de tots i la que dona solució al fet nacional. Un important nombre de vots negatius -i fins i tot d'abstencions representaria una posició favorable per a les classes i nacions oprimides de l'Estat de cara a l'elaboració i aprovació dels estatuts d'autonomia i el propi desenvolupament de la Constitució en normes complementàries.

Però, sobretot, aquest combat contra la Constitució ha de ser un pas important per a recuperar la iniciativa política la classe obrera i els sectors oprimits, que han estat totalment marginats, desarmats políticament i ideològicament per la política de consens.

NOTES:

[1] La Vanguardia, 22-VII-1978

[2] El País, 22-VII-1978.

[3] Discurs posterior a l'aprovació de la Constitució en el Congrés. El Socialista, òrgan del PSOE, 30-VII-1978.

[4] Ferdinand Lasalle: ¿Qué es una Constitución?, escrit en 1863, segona edició castellana publicada en 1976 per Editorial Ariel.

[5] El País, 22-VII-1978

[6] Jordi Solé Tura: La Constitución y la lucha por el socialismo. Article publicat a «La izquierda y la Constitución», Taula de Canvi, Barcelona 1978.

[7] Avui, 11-VII-1978.

[8] Hoja del Lunes de Barcelona, 10-VII-1978.

[9] Eduardo Alvarez Cruz: La Constitución frustrada, Mundo Diario, 14-VII-1978.

[10] Discurs pronunciat pel president Suárez al Ple del Congrés, després de l'atemptat a dos militars a Madrid per part d'ETA(m), publicat a la La Vanguardia, 22-VII-1978.

[11] Intervenció del diputat de CDC després del debat sobre competències dels territoris autònoms en el qual es tractà de l'ordre públic, El País, 17-VI-1978.

[12] La Comissió Constitucional del Senat ha canviat la referència al «pluralisme polític» per «la pau». Tot i això, en un canvi posterior, ha inclòs novament en parlar dels partits, canviant a l'article 6 el terme «pluralisme democràtic» per «pluralisme polític». Evidentment, el canvi introduït pel Senat a l'article primer -que estableix els «valors superiors de l'ordenament jurídic» de l'Estat- no queda compensat per la variació posterior del article sisè.

[13] Del discurs de Santiago Carrillo en començar el debat constitucional a la Comissió Constitucional: 5-V-1978.

[14] Avui, 11-VII-1978

[15] Val la pena recollir el resultat complet de la votació sobre el dret a l'autodeterminació al Ple del Congrés de Diputats: Cinc vots a favor (Letamendia -Euzkadiko Ezkerra-, Barrera i Arana -ERC-, Josep Pau -CDC-, Sánchez García -UCD). Onze abstencions (Roca, Sendra, Sala, Perera, Pujol, Trias Fargas, Alavedra, Verde i Paredes Hemàndez -CDC-, Fernández Montesinos -PSOE-, i Emilio Gastón -Partido Socialista de Aragón, avui independent després de la integració del PSA al PSOE). 268 en contra (PNB, PCE-PSUC, PSOE-PSC, UCD i AP). (El País, 22-VII-1978.)

[16] El País, 5-VI-1978.

[17] Perquè no hi hagués cap dubte sobre el caràcter privilegiat del castellà sobre les altres llengües i la seva identificació com a llengua oficial de l'Estat el Senat aprovà una esmena de l'article 3 on ara ja es parla de «castellà o espanyol».

[18] Diario 16, 6-VII-1978. Fernando Reinlein, excapità d'Infanteria. Democracia tutelada.

[19] El País, 17-V-1978.

[20] Jordi Solé Tura: Los comunistas y la Constitución. «Col. Eurocomunismo», Ed. Forma, p. 86.

[21] Nicolás Sartorius: Una Constitución positiva para los trabajadores. «Diario 16», 25-VII.1978.

[22] El País, 19-V-1978.

[23] El Senat posteriorment ha limitat molt més la possibilitat d'aplicació de la pena de mort, en allò que ha estat sens dubte, la millor aportació que ha fet aquesta cambra al projecte de Constitució. La pena de mort ara és abolida, «excepte el que puguin disposar les lleis penals militars en temps de guerra». Això, encara que no és l'abolició completa, redueix en molt la possibilitat d'aplicació.

[24] La Constitució italiana, per exemple, declararà simplement: «No es concedirà l'extradició dels estrangers perseguits per delictes polítics.» I la llei constitucional número 1, de 26-VI-1967 decreta que això no s'aplicarà -única excepció- «als crims de genocidi».

[25] Tant en aquest punt com en l'anterior, la política de consens ha suposat passos endarrera molt greus respecte al primer avantprojecte constitucional del 5 de gener de 1978. En aquell text no es parlava dels «delictes de terrorisme» com a no inclosos en el concepte «delictes polítics», i pel que fa al dret d'asil es garantia a tots «els perseguits per la defensa dels drets i les llibertats democràtiques reconeguts en aquesta Constitució» (art. 12, 3 i 4 de l'avantprojecte del 5 de gener de 1978).

[26] Una proposta en el sentit que fos reconegut i als presos el dret al desenvolupament de la sexualitat i l'afectivitat, presentada pel diputat d'Euzkadiko Ezkerra, Francisco Letamendia, fou derrotada. En tot cas es declara garantit constitucionalment, però, un treball remunerat i els beneficis de la Seguretat Social per als presos. No es diu en canvi que aquest treball haurà d'ésser remunerat d'acord amb els salaris que es paguin als diversos rams de la producció fora de la presó.

[27] El País i Diario 16, 12-VII-1978.

[28] El País, 7-VII-1978.

[29] La Federació del Moviment Ecologista de l'Estat espanyol va fer, el novembre de l'any passat, una proposta de text constitucional per a la salvaguarda del medi ambient. Deia textualment així: «Tota persona té dret a viure i treballar en aquelles condicions medi-ambientals que permetin el seu ple desenvolupament físic i psíquic. L'Estat garantirà la utilització racional del sòl, subsòl, fauna, flora, aigües i atmosfera, amb la fi de mantenir la seva diversitat i salvaguardar l'equilibri ecològic per a les generacions futures.»

Aquesta proposta, junt a un detallat estudi comparatiu de textos constitucionals d'altres estats respecte al medi ambient i la seva argumentació detallada, va ser enviada a tots els membres de la Ponència Constitucional. Com es veu no la varen recollir. No poden ara al·legar ignorància, a l'hora de valorar la redacció actual del projecte constitucional, molt llunyana evidentment tant de la proposta del moviment ecologista com dels textos constitucionals més progressius.

[30] Es interessant respecte a aquesta qüestió l'anàlisi que fa -des d'una perspectiva pròxima a les teories liberals- J. R. Lasuén: La Economía y la Constitución. El País, 9-V-1978.

[31] José María Sanchís Sacanella: El Tribunal Constitucional, antidemocrático. Diario 16, 8-VII-1978. Aquest articulista

arriba a comparar l'exclusió de les persones naturals o jurídiques pel que fa al dret de plantejar recurs d'inconstitucionalitat, i el procediment que preveu el projecte de Constitució, al vell Recurs de Contrafuerza, «inventado por Franco -dijo- para fingir un estado de derecho que no existía».

[32] En aquella ocasió, el diputat del PSOE Gregorio Peces Barba va arribar a dir: «Expreso mi tristeza como ciudadano, como abogado y como estudioso de los derechos humanos. La Constitución no se redacta pensando en la policía, sino en los ciudadanos, ¿Vamos a consagrar los estados de excepción permanentes?» (El País, 19-V-1978.)

[33] El conjunt del debat sobre aquest article a la Comissió Constitucional podeu veure'l a El País, 7-VI-1978. Una setmana després, el professor Julián Santamaría, en un article al mateix periòdic, deixava clar que els diputats d'esquerra que havien votat contra el referèndum per iniciativa popular havien amagat les raons de fons. «Sorprende, desde luego -deja-, que el PCE, con la palabra, y el PSOE, con el silencio, hayan mostrado su desconfianza hacia el pueblo, con el que pretenden identificarse, y que los parlamentarios comunistas hayan argumentado con el mayor de los simplismos que el referèndum por iniciativa popular para la abrogación de las leyes sólo servirá para frenar la legislación progresiva de las Cortes, como si no pudiera servir también para lo contrario y como si, en todo caso, las Cortes no debieran ajustarse a los deseos de la voluntad popular cualquiera que sea su significado ideológico y político.» «Es cierto -añade- que esas prácticas de democracia directa a la italiana podrían comportar eventualmente ciertos riesgos para la consolidación del pluralismo democrático al poner en manos de los grupos extraparlamentarios y de los radicalismos nacionalistas un instrumento de considerable fuerza, pero si así se piensa así debería haberse dicho, dejando constancia de que éstas y no otras eran las razones fundamentales para prescindir de un mecanismo susceptible de ser utilizado, de una parte, para ofrecer a las minorías la protección que en ningún punto de la Constitución se les garantiza, y, de otra, para colocar a los partidos en el lugar que les corresponde.» La iniciativa popular y el referèndum. «El País», 14-VI-1978.

Valgui aquesta cita tan llarga per a deixar constància. que no es demagògia afirmar que Solé Tura amagava, en el seu discurs a la Comissió Constitucional, les autèntiques raons: la possibilitat del referèndum a iniciativa popular pot posar en perill allò que el professor Santamaría diu, des de la seva perspectiva, «la consolidación del pluralismo político», o el que nosaltres hem qualificat reiteradament de «consolidació de l'Estat burgès», en mantenir formes de participació política no estrictament parlamentàries i permetre posar en crisi en determinat moment el treball legislatiu parlamentari. Alhora que permet, en base a la recollida d'adhesions per a la convocatòria del referèndum, consolidar la presència política de partits minoritaris (com és el cas del Partit Radical Italià).

[34] Val la pena tenir en compte que la Constitució republicana de 1931 preveia el referèndum per iniciativa popular, quan ho demanés el 15 per cent del Cos Electoral, xifra que podia també avalar una proposició popular de llei (article 66 de la Constitució de 1931). Pel que fa a la Constitució italiana, el seu article 75 preveu el referèndum a iniciativa popular sobre la totalitat o una part d'una llei o un acte amb valor de llei, quan ho demanin almenys 500.000 electors o cinc consells regionals. La Constitució italiana solament exigeix cinquanta mil signatures per a promoure una llei per iniciativa popular.

[35] El País, 22-VII-1978.

[36] El País, 13-V-1978.

[37] El País, 13-V-1978.

[38] Manuel Vicent: Algo más que palabras. 21-VII-1978.

[39] El País publica al seu número del vint de juliol una extensa crònica sobre la reunió de la Junta de Caps d'Estat Major de l'Exèrcit amb el president Suárez i el sots president primer del govern, tinent general Gutiérrez Mellado, on es donava aquesta interpretació. L'endemà el diari publicava les últimes condicions d'UCD i la resposta del PNB.

[40] L'únic article analític sobre l'abast de l'anomenat Tribunal Superior de Justícia prevista l'actual projecte, comparat amb el Tribunal de Cassació de la Generalitat, hem trobat publicat al diari Avui. Es tracta de l'article d'Antoni Milian i Massana: Tribunals de Catalunya: el Tribunal de Cassació (i II). (Avui, 12-VI-1978.)

[41] Manuel Tuñón de Lara: La España del Siglo XX (La Guerra Civil). Tom 3. Editorial Laia, p. 537.

[42] Massó Escofet: Perspectives de les finances de Catalunya segons l'Estatut (obra citada per Manuel Gerpe Landín a L'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'Estat integral, Edicions 62, p. 345). L'obra de Gerpe Landín és un excel·lent instrument per a una anàlisi de l'abast de les competències que l'Estatut de Núria, la Constitució republicana i l'Estatut de 1932 deixaven a les mans de la Generalitat, així com sobre el desenvolupament de les relacions entre Catalunya i l'Estat central des del 14 d'abril de 1931 fins a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia. El llibre inclou també els textos íntegres de la Constitució republicana, els Estatuts de 1931 i 1932, i l'Estatut Interior de Catalunya.

[43] Albert Balcells: El Estatuto de Catalunya de 1932 y su puesta en práctica. Edit. Arimany, p. 26.

[44] Manuel Gerpe Landin: L'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'’Estat integral, ps. 315 i ss.

[45] Resolucions de la reunió del Comitè Executiu del PSUC celebrada el 21-VII-1978, publicades en el seu òrgan Treball núm. 539.

[46] Mundo Diario, 19-VII-1978.

[47] Vicent Ventura: Descalifica, que algo queda, El País, 23-VII-1978.

[48] Editorial de l'’òrgan del PSUC Treball núm. 539.